

VALENCIANS ALS JOCS FLORALS DE BARCELONA (1862-1893)

RAFAEL ROCA RICART
Universitat de València

La restauració dels Jocs Florals de València tingué lloc el 23 d'octubre de 1859, i en gran mesura fou possible gràcies a l'esforç del mallorquí Marià Aguiló i Fuster —aleshores cap de la biblioteca de la Universitat de València— i de diversos intel·lectuals valencians, entre els quals destacaven Vicent Boix i Ricarte, Pasqual Pérez i Rodríguez, Antoni Aparisi i Guijarro i els jóvens Teodor Llorente i Olivares, Vicent Wenceslau Querol i Benet Altet i Ruate.¹ Malgrat el notable èxit que varen aconseguir, les múltiples dificultats amb què ensopegà la convocatòria d'aquell certamen —recordem que, amb anterioritat a aquesta data, prèviament s'havien registrat dos intents de celebració: el 29 de maig i el 2 d'octubre— degueren impossibilitar que l'any següent es repetiren. I, de fet, amb el nom de Jocs Florals no tornaren a convocar-se fins vint anys després,² el 24 de juliol de 1879, en què, ara ja amb voluntat i esperit de continuïtat, ho feren de la mà de la nounada societat Lo Rat Penat, que amb tal objectiu havia sigut fundada l'any anterior.³

L'absència d'entitats culturals i de justes literàries pròpies provocà que durant les dècades dels anys 60 i 70 del segle XIX els escriptors

1. Vegeu el meu article «Cent cinquanta anys dels Jocs Florals de València», *Serra d'Or*, núm. 605, maig de 2010, ps. 33, 34.

2. Amb tot, no podem deixar de ressenyar certàmens literaris com el que tingué lloc a València en juliol de 1876 a propòsit del VI centenari de la defunció de Jaume I, que aconseguí un ressò i una participació certament remarcables. Pel que fa a aquest esdeveniment, vegeu el meu treball «Teodor Llorente i el certamen en honor de Jaume I (1876)», dins *Miscel·lània Joaquim Molas*, vol. IV, Barcelona: PAM, 2009, ps. 95-121.

3. Sobre la «Societat de amadors de les glories de València y son antich Realme», que així fou subtitulada, continua sent ben vàlid el clàssic d'Antoni IGUAL ÚBEDA, *Història de «Lo Rat-Penat»*, València: Ajuntament de València, 1959.

valencians tocats per l'esperit de la Renaixença cercaren sovint suport i aixopluc a d'altres indrets del territori catalanoparlant, com ara Lleida i Barcelona, on el gruix de poetes i intellectuals era major que no a València, i on el moviment avançava amb pas més ferm i decidit. És això el que explica que entre els anys 1862 i 1893 els poetes de més avall de la Sènia freqüentaren amb notable assiduitat diversos certàmens literaris catalans⁴ i, singularment, els Jocs Florals de Barcelona, en què participaren en tretze edicions (amb una mitjana d'entre dos i tres anys de diferència entre participació i participació, i en cap cas no en passaren més de cinc sense presència valenciana). D'aquesta manera, podem afirmar que, durant les dues primeres dècades de certàmens catalans —fins a 1878, any de la fundació de Lo Rat Penat—, els escriptors valencians hi assistiren a la recerca del suport i la plataforma social i cultural que no trobaven a ca seua; i, sovint, en grata resposta a l'afable invitació dels organitzadors.

En consonància amb aquesta presència, cal dir que els escriptors catalans i mallorquins també manifestaren un gran interès per les convocatòries de Jocs Florals de València, tant la de 1859 —en què fou guardonat Víctor Balaguer— com les de Lo Rat Penat, ja que durant les cinc primeres edicions (1879-1883) s'hi constata la participació de vint-i-cinc autors catalans i mallorquins diferents, bé siga com a mantenidors, bé com a poetes guardonats.⁵

Tanmateix, i a diferència del que passà amb la major part dels escriptors catalans i mallorquins que participaren en els certàmens celebrats a la ribera del Túria, tot sembla indicar que l'assistència de valencians als Jocs Florals de Barcelona obeí, ben poques vegades, a la voluntat d'optar a premi, de «tirar a la joia». Sobre aquesta qüestió, Rafael Tasis escrigué: «Rars seran, en veritat, els poetes valencians que concorreran als Jocs Florals de Barcelona, i cap no se'n troba a la llis-

4. És el cas de Joan Baptista Pastor Aicart (1849-1917), natural de Beneixama, que en 1868 guanyà el certamen convocat per l'Academia Bibliográfico-Mariana de la ciutat de Lleida amb la composició «La joya de Valencia». Vegeu Josep MARTÍNEZ SANCHIS, *Joan B. Pastor Aicart. Més enllà de la poesia*, València: PUV, 2010, p. 45.

5. Pel que fa a aquest fet, consulteu el meu treball «El valencianisme poètic. Els Jocs Florals de València (1859-1902)», inèdit.

ta dels mestres».⁶ Dos motius, si més no, expliquen aquesta circumstància: d'una banda, que el tant per cent de poetes en català a València era inferior en comparació amb Catalunya, sobretot durant les dècades prèvies al naixement de Lo Rat Penat, l'entitat cultural al voltant de la qual en endavant giraria la Renaixença valenciana; i, de l'altra, que el nivell d'exigència i de qualitat lírica dels certàmens catalans era superior al dels valencians —cosa que també explica que molts poetes catalans trobaren que era més fàcil obtenir premi als certàmens de València que no als de Barcelona.

Tot i això, la presència d'escriptors valencians als Jocs Florals de Barcelona en l'època de referència va assolir el que podríem qualificar com un considerable nivell de dignitat; i, sobretot, de representativitat, ja que es produí quasi sempre a conseqüència de la invitació que els feien els germans catalans a ser membres del consistori de mantenidors. Una invitació que cal interpretar en termes de reconeixement, esperó i ajut, i que els valencians acceptaren de bon grat i reiteradament. Cosa que permeté que, literàriament parlant, pel consistori de mantenidors dels Jocs Florals de Barcelona passara el bo i millor del segle XIX valencià.

L'ordre cronològic indica, i no debades, que el nom del primer poeta valencià a ressonar al Saló de Cent de Barcelona fou el del jove Teodor Llorente, que, animat pel seu mestre Marià Aguiló, prengué part en el certamen català de 1862.⁷ De fet, Aguiló, que tanta ascendència tenia entre els jóvens literats dels marges del Túria, actuà sovint com a porta d'accés als Jocs Florals de Barcelona per als poetes valencians, com tindrem ocasió de comprovar. En els de 1862 Llorente,

6. Rafael TÀSIS, *Els Jocs Florals de Barcelona en l'evolució del pensament de Catalunya (1859-1958)*, Barcelona: Diputació de Barcelona, 1997, p. 33.

7. Amb data del 13 d'abril de 1862, escrivia Llorente a Aguiló: «Habíame propuesto corresponder á su invitación, escribiendo algo para sus juegos florales; mas venció la pereza. Sobre mi mesa tenía el cartel de los mantenedores (en el cual parece que V. ha metido su pulcra lima) para recordar el término, cuando hoy he visto que pasado mañana finaliza, y por no desairar á V. copio y remito, sin saber si llegará a tiempo, lo primero que en mi cajón de sastre encuentro, con la única idea de rendir tributo á los constantes y celosos literatos catalanes». Carta 865: *Epistolari Llorente*, vol. III, Barcelona, 1936, ps. 78-79.

aleshores director del diari *La Opinión*, optà a la Flor Natural amb el poema «Vint-i-cinc anys».⁸ I, tot i que no assistí a la cerimònia de lliurament de premis, aquella participació no només li valgué un accésit al màxim guardó líric, sinó també les lloances de Manuel Milà i Fontanals, que, segons narraria posteriorment Miquel Duran de València, llegia a classe aquells versos de Llorente i exclamava: «El jove valencià que els ha escrits, serà una glòria de la nostra poesia renaixent».⁹

Així doncs, la primera vegada que tenim constància de presència valenciana en els Jocs Florals de Barcelona remet a l'edició de 1864, que comptà amb l'assistència segura de Llorente i probable de Querol, segons que es pot deduir d'un comentari epistolar que, en els dies immediatament posteriors al certamen, des de València Llorente realitzà a Aguiló, que havia sigut guardonat amb la Flor Natural per la poesia «Esperança».¹⁰ Amb data del 10 de maig de 1864, escrivia Llorente a Aguiló:

Mi muy estimado amigo: Fué para mí una gran contrariedad no encontrarle en Barcelona los días que estuve en esa ciudad, pues perdió gran parte de su atractivo mi viaje, y no sentí menos que por algunas horas se me escapase V. de Valencia sin poderle ver. [...] No por esto dejaré de felicitarle por el triunfo que ha logrado en los Juegos Florales. Mucho deseo que vuelva Querol, que no dejará de traer la poesía premiada.¹¹

D'altra banda, tot i que no consta que el presentara a concurs, sabem que fou amb motiu d'aquest viatge que Llorente escrigué el poema «València i Barcelona», que estava dedicat al periodista Joan Mañé i Flaquer, i que fou publicat al *Calendari Català* per a 1865.¹² Segons declaracions del mateix autor, «fon esta poesía, escrita en ma primera anada á Barcelona, y haventla publicat lo senyor Manyé y Flaquer en lo *Diari* de aquella ciutat, ajudá á establir llassos de germandat entre

8. Rafael TASIS, *op. cit.*, p. 33.

9. Miquel DURAN DE VALÈNCIA, *Teodor Llorente*, Barcelona: Barcino, 1936, p. 48.

10. Rafael TASIS, *op. cit.*, p. 36.

11. Carta 868: *Epistolari Llorente*, vol. III, Barcelona, 1936, p. 80.

12. *Ibid.*, p. 81.

los nous trobadors de Catalunya y de Valencia»¹³. De fet, es tracta d'una composició que busca exactament això: segellar la fraternitat històrica, cultural i fins i tot geogràfica que atresoren totes dues ciutats. Per a comprovar-ho, serà suficient de llegir-ne la primera estrofa:

¡Salut, ciutats volgudes! ¡Valencia! ¡Barcelona!
 Ab llabi humil vos besa los peus la mateix' ona,
 portantvos les memóries d'uns altres temps més grans.
 Yo á vostres fronts gloriosos done també iguals paumes;
 los fills anyoradissos dels Berenguers y els Jaumes
 serem sempre germans.

Sens dubte, degué ser per això, i per la labor literària i cultural que portava a terme des de les columnes del diari *La Opinión* —que dirigia des de 1861 i des d'on sovint es feia ressò d'algunes de les iniciatives de la Renaixença catalana—,¹⁴ que a mitjan anys 60 Llorente començà a ser contemplat pels escriptors catalans com l'anella de connexió amb València; i que amb data del 16 de gener de 1866 rebé el nomenament de membre del consistori de mantenidors dels Jocs Florals de Barcelona,¹⁵ juntament amb Pau Valls, que n'era el president, Víctor Gebhardt, Francesc Morera, Silví Thos i Codina, Eduard Vidal i Valenciano i Robert Robert, que hi actuà com a secretari.¹⁶

En el terreny personal, esdevenir mantenidor del consistori català degué resultar molt satisfactori per a Llorente, que aleshores comptava 30 anys i que tres mesos abans havia fundat el diari *Las Provincias*, del qual n'era el director i el propietari.¹⁷ D'una banda, aquella nova responsabilitat —mai no exercida per un valencià— suposava un gran

13. Teodor LLORENTE, «Notes del autor», *Llibret de versos*, València, 1885, p. 194.

14. Vegeu Vicent SIMBOR ROIG, «Llorente, “La Opinión” i la Renaixença», *Caplletra* 4, Barcelona: PAM, 1988, ps. 123-136.

15. L'original d'aquest nomenament, signat per Víctor Gebhardt, es conserva a l'Arxiu biblioteca Llorente. Hi he tingut accés gràcies a l'amabilitat de Joan Teodor Corbín Llorente.

16. Rafael TESIS, *op. cit.*, p. 44.

17. Vegeu José ALTABELLA, «*Las Provincias*», *eje histórico del periodismo valenciano (1866-1969)*, Madrid, 1970.

En la sessió ordinària
de l'hi en Casa de la
Cintat per l'elecció del
Consistori de l'any, 1866.
Queda nomenat en
dels Mantenedors. No
grat fins la banca de
participació esperant se li
graci' accepta la dit
Càrrec.

Deu la gran' notes
any, Barcelona 16 de ja
net de 1866.

C. A. del C.
Victor Gebhardt
Secretari

Teodor Llorente.

FIGURA 1. Nomenament de Teodor Llorente com a mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona de 1866 (Arxiu-Biblioteca Llorente).

esperó per a la seua encara incipient carrera literària i per a la seua consolidació a Catalunya com a referent de les lletres valencianes. I, de l'altra, li permeté assaborir de prop dos èxits literaris: el d'un jove i encara poc conegut Jacint Verdager, que hi obtingué quatre premis, tot i que no assistí a recollir-los¹⁸; i l'entronització lírica de Marià Aguiló, a qui Llorente sempre reconegué com a mestre,¹⁹ i que en aquella edició aconseguí dos dels màxims guardons lírics —la Flor

18. M. Àngels VERDAGUER PAJEROLS, *Verdager i els Jocs Florals de Barcelona*, Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2004, p. 31.

19. Comproveu-ho al meu treball: «Teodor Llorente i l'homenatge a Marià Aguiló (1909)», *Randa*, 63, PAM, Barcelona, 2009, ps. 95-110.

Natural i la Viola d'Or— i la proclamació com a Mestre en Gai Saber.²⁰ Llorente informà els lectors de *Las Provincias* de tot el que s'esdevingué en aquell certamen a través de la crònica que prèviament havia publicat el *Diario de Barcelona*, que hi fou reproduïda.²¹

Amb tot, l'edició dels Jocs Florals de Barcelona que d'una manera més clara evidencià la consolidació de les relacions entre els escriptors catalans i els valencians fou la de 1868, que comptà amb la presència de quatre poetes nascuts als marges del Túria: Teodor Llorente, Vicent W. Querol, Jacint Labaila i Rafael Ferrer i Bigné, tots ells posteriors prohoms de Lo Rat Penat i de la Renaixença valenciana.²² Labaila, a més, portà la veu d'un consistori de mantenidors que presidia Víctor Balaguer. Nou protagonisme, doncs, per a un poeta valencià, convertit així en *speaker* de la festa de la poesia catalana, que hi pronuncià un notable parlament de gràcies que Tasis qualificà d'«una afectuosa afirmació de solidaritat en la llengua i en la història»²³. Entre les coses que hi digué —i que, com la resta de discursos «valencians» pronunciats en els Jocs Florals de Barcelona entre 1868 i 1885, reproduïm en apèndix—, destaca el següent:

Una decada de Jochs Florals ha corregut desde l'infantesa á la pubertad de la llengua catalana del renaiximent: en eixe curt espay de temps, Catalunya ha estés sa renoméná y son entusiasme no sols dins d'ella sino fòra de son territori [...]. Moguda per lo potent impuls del moviment literari de Catalunya, Mallòrca despertada, pren part en ell, pren part molt gloriosa; y Valencia ix de son marasme al crit carinyós de la veu tendra d'alguns dels seus ingenis, que fan reviure ab sos escrits la llengua mes de tres segles olvidada, la llengua de Ausias March y de Jaume Febrer.²⁴

20. Rafael Tasis, *op. cit.*, ps. 46, 47.

21. «Juegos Florales en Barcelona», *Las Provincias* (9-5-1866).

22. Comptem amb nombrosa informació «valenciana» d'aquella edició dels Jocs Florals de Barcelona, ja que Llorente se'n féu ressò a través de set extenses cròniques que varen ser publicades en *Las Provincias* els dies 5, 6, 7, 8, 9, 13 i 15 de maig de 1868.

23. Rafael Tasis, *op. cit.*, p. 53.

24. «Discurs del Sr. D. Jacinto Labaila», *Jochs Florals de Barcelona en 1868. Any x de sa restauració*, Barcelona: Llibreria de Alvar Verdaguer, 1868, p. 316.

FIGURA 2. Fèlix Pizcueta i Gallel (1837-1890), poeta i periodista, primer president de la societat Lo Rat Penat.

D'altra banda, degué ser aquella activa participació i els contactes que hi va establir, o que hi va ampliar, els que permeteren que Labaila publicara —aquell mateix any, a Barcelona i amb pròleg de Balaguer— el poemari *Flors del Túria*, el primer fruit literari d'entitat que produïa la Renaixença valenciana.²⁵

Finalment, cal assenyalar-hi dues coses més: que els Jocs Florals catalans de 1868 comptaren amb la participació —que no amb la presència— d'un cinqué valencià: Fèlix Pizcueta, el qui deu anys després esdevindria el primer president de Lo Rat Penat, que hi obtingué un accèssit a la Viola d'Or per la poesia «Afany. En la mórt de Pascual Pereç»,²⁶ i que el guanyador de la Flor Natural, Adolf Blanch i Cor-

25. *Flors del Túria. Poesies valensianes de D. Jacinto Labaila acompanyades d'un prolech de D. Victor Balaguer*, Barcelona: Llibreria Espanyola de I. Lopez, editor, 1868.

26. En els dies posteriors, fou publicada a *Las Provincias* (17-5-1868).

tada, que en aquella mateixa edició fou nomenat Mestre en Gai Saber, era d'origen alacantí —tot i que feia anys que s'havia establert a Barcelona. La composició de Blanch, titulada «Lo castell feudal», merescué aquell mateix any una mena de «protesta» lírica per part de Llorente que posteriorment fou inclosa en el *Llibret de versos* amb el títol «Al poeta Adolf Blanch, que havia cantat los castells feudals com imatge y representació de la pàtria catalana».²⁷

A banda, però, del guardó de Pizcueta i del poemari de Labaila, l'assistència d'aquells quatre valencians als múltiples actes i sessions dels desens Jocs Florals de Barcelona encara tindria d'altres conseqüències; i així Rafael Ferrer i Bigné i Vicent W. Querol, els altres dos valencians que s'hi havien fet presents i que encara no havien ocupat el càrrec de mantenidors del certamen, obtingueren el nomenament en els anys 1871 i 1872, respectivament. Ferrer, que segons sembla declinà de pronunciar el tradicional discurs d'agraïment, formà part d'un jurat integrat per «barons de pes»,²⁸ entre els quals Estanislau Reynals i Rabassa, que actuà de president, Joan Montserrat i Archs, secretari, i Josep d'Argullol i Serra; i en què també figurava el mallorquí Miquel Victorià Amer. Pel que fa a Querol, que sí que acceptà de parlar-hi, cal dir que realitzà un parlament ben original —en vers— titulat «Patria, Fides, Amor»²⁹, un poema que canta la trilogia fonamental de la Renaixença i el goig de la llengua comuna, i que, segons el diari *Las Provincias*, «fue tan aplaudido como todos los demás trabajos».³⁰

Dos anys després, en 1874, fou Jacint Labaila qui optà a un dels premis dels Jocs catalans, tot i que amb poca fortuna, ja que no hi fou guardonat. Així es desprén del comentari que, en el transcurs d'una carta inèdita que el 3 d'agost de 1876, a propòsit del certamen pel VI centenari de la mort de Jaume I, Llorente escrigué a Querol, i on es

27. Teodor LLORENTE, *Llibret de versos*, València, 1885, ps. 61-63.

28. Rafael TÀSIS, *op. cit.*, p. 61.

29. *Jochs Florals de Barcelona en MDCCCLXXII. Any XIV de llur restauració*, Barcelona: Estampa catalana de Llogar obradors y Pau Sulé, 1872, ps. 129-134.

30. «Juegos florales de Barcelona», *Las Provincias* (8-5-1872). Segons TÀSIS, Rafael, *op. cit.*, p. 69, «aquest parlament ritmat —la innovació que devia sorprendre i encisar els assistents a la festa— creava un precedent que algun altre mantenidor voldrà continuar».

FIGURA 3. Vicent Venceslau Querol i Campos (1837-1889), poeta, membre de la societat Lo Rat Penat.

pot llegir que Labaila estava ressentit amb Albert Quintana perquè no li havia premiat la composició que envià als Jocs Florals de Barcelona l'any en què Quintana els havia presidit —és a dir, en 1874.³¹ El comentari en qüestió diu així: «Quintana quería el premio para su cançó del llatí. Trabajó mucho para que le diesen otro premio [...]; pero Rafael Ferrer [i Bigné] está irritado por no haber entrado en la Academia del Mediodía, y Labaila porque no le premiaron en Barcelona una poesía que envió cuando Quintana presidió los Juegos florales».³²

Al cap de tres anys, en 1877, un altre valencià il·lustre tornà a ocupar una de les cadires reservades als mantenidors dels Jocs Florals de Barcelona. Es tractava de Vicent Boix, vell amic de Víctor Balaguer³³

31. «Los juegos florales en Barcelona», *Las Provincias* (10-5-1874).

32. Carta inèdita conservada a l'Arxiu biblioteca Llorente i parcialment publicada a: ROCA RICART, Rafael, «Teodor Llorente i el certamen en honor de Jaume I (1876)», *Miscel·lània Joaquim Molas*, vol. IV, Barcelona: PAM, 2009, ps. 118-121.

33. Pel que fa a aquest episodi, consulteu el meu treball: «Víctor Balaguer i la revista valenciana *El Fénix* (1844-1849)», *El Segle Romàntic. Actes del Col·loqui sobre el Romànticisme*, Vilanova i la Geltrú: Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, 1997, ps. 521-528.

FIGURA 4. Rafael Ferrer i Bigné (1836-1892), poeta i periodista, quart president de la societat Lo Rat Penat.

i mestre literari de la generació de Llorente, Labaila, Ferrer, Querol i Pizcueta, que formà part d'un jurat presidit per un general de l'exèrcit espanyol, Antoni Ros d'Olano.³⁴ Aquella convocatòria resultà memorable i gloriosa, des del punt de vista català: d'una banda perquè Àngel Guimerà hi obtingué els tres màxims guardons ordinaris; i de l'altra perquè *L'Atlàntida*, el gran poema èpic de Jacint Verdaguer, fou guardonat amb el premi de la Diputació de Barcelona. En aquesta ocasió tan assenyalada, fou a Boix a qui correspongué de proclamar el discurs de gràcies —«aplaudidíssim», segons ressenyà la premsa valenciana—,³⁵ en què va incidir en la història i la cultura compartides

34. TÀSIS, Rafael, *op. cit.*, p. 93.

35. «Cerró la sesión el discurso de gracias que leyó el mantenedor D. Vicente Boix, y en el cual lució la erudición del catedrático de Historia y la galanura peculiar a los escritores del Turia. Aplaudidísimo fue también con justicia el trabajo del Sr. Boix». «Juegos Florales de Barcelona», *Las Provincias* (9-5-1877).

FIGURA 5. Jacint Labaila i González (1833-1895), poeta i dramaturg, tercer president de la societat Lo Rat Penat.

per catalans i valencians: «Una mateixa es la gloria dels dos pobles, una mateixa es la llengua y admirable la llibertat en les lleys de cada h , cuan eran reconegudas per totes parts, y en totes parts feyan respecte las barras d'Aragó», proclam  Boix.³⁶ Amb la qual cosa, en opinió de Tasis, l'orador no feia sinó «associar l'homenatge dels seus compatricis a la plenitud que revela la literatura catalana».³⁷

Arribats en aquest punt, trobe significatiu assenyalar que, excepte Querol, que vivia a Madrid, cinc dels sis poetes valencians que entre 1866 i 1877 participaren —com a mantenidors i/o com a concursants— en els Jocs Florals de Barcelona varen ocupar, en els anys immediatament posteriors, des de 1878 fins a 1882, càrrecs de preponderància i

36. «Discurs de gr cias de D. Vicens Boix», *Jocs Florals de Barcelona. Any XIX de llur restauració. MDCCCLXXVII*, Barcelona: Estampa La Renaixensa, 1877, p. 235.

37. Rafael Tasis, *op. cit.*, p. 96.

FIGURA 6. Vicent Boix i Ricarte (1813-1880), historiador, primer president honorari de la societat

màxima responsabilitat al si de Lo Rat Penat. Així trobem que, d'una banda, Boix fou proclamat president d'honor de la nounada societat (1878); i que Pizcueta (1878-1879), Llorente (1879-1880), Labaila (1880-1881) i Ferrer (1881-1882) varen ser els quatre primers presidents que tingué, respectivament i per aquest ordre, l'entitat ratpenatista. Circumstància que, sens dubte, posa en relleu el pes i la influència que els certàmens catalans tingueren en la creació i la consolidació de la infraestructura renaixencista de més avall de la Sènia. I també en les tres primeres edicions dels Jocs Florals de València, que comptaren amb la participació —«l'ajut moral i material»³⁸ dels catalans Francesc Pelagi i Briz (1879), Víctor Balaguer (1880) i Jacint Verdaguer (1881).

L'any 1880 resulta, així mateix, ben significatiu des del punt de vista de la presència dels poetes valencians en les convocatòries literàries catalanes. En primer lloc perquè, a final d'abril, Llorente i

38. Comproveu-ho a: Antoni IGUAL ÚBEDA, *op. cit.*, p. 70.

FIGURA 7. Teodor Llorente i Olivares (1836-1911), poeta i periodista, segon president de la societat Lo Rat Penat. Lo Rat Penat.

Querol assistiren al certamen organitzat per a festejar el Mil·lenari de Montserrat: el primer com a poeta guardonat i el segon com a membre del jurat.³⁹ Però sobretot perquè, pocs dies després, Teodor Llorente ocupà la presidència del consistori de mantenidors dels Jocs Florals de Barcelona.⁴⁰ No costa gaire imaginar l'immens goig que el poeta valencià sentí a exercir aquell càrrec. Entre altres motius perquè, com a màxim responsable d'un jurat integrat per Ramon de Siscar, Conrad Roure, Joan Sardà, Àlvar Verdaguer, Emili Vilanova i Francesc Matheu, fou a ell a qui correspongué l'honor de proclamar Mestre en Gai Saber el seu amic Jacint Verdaguer.⁴¹

39. E., «Las Fiestas del Milenario», *Las Provincias* (29-4-1880).

40. E., «Revista de Barcelona», *Las Provincias* (5-5-1880).

41. N'he parlat *in extenso* a: Rafael ROCA RICART, *Teodor Llorente, líder de la Renaixença valenciana*, València: PUV, 2007, ps. 237, 238.

D'altra banda, no menys satisfactori per a Llorente degué resultar encarregar-se del discurs dels mantenidors —el quart que hi pronunciava un valencià—, un parlament carregat de força i de vehemència en què, entre altres coses, afirmà:

¡Germanía, germanía! vinch á cridar jo aquí, com cridaven nostres avis; mes no brandant, com ells, lo ferro de les lluytes sanguinoses, sinó florida branca de olivera. ¡Germanía, germanía pera tots els que, com víncul de més estreta parentela, dins de la gloriosa familia espanyola, parlem encara la llengua naixcuda del vell tronch llemosí! ¡Germanía, germanía entre tots los que en Valencia, Mallorca y Catalunya despenjen la citra empolegada, los que regiren oblidats arxius, los que refan ab ses nobles muses los monuments de la antigor, los que repleguen en los llabis del poble la materna parla per a purificarla y ennoblirla, y en son cor los sentiments patris pera engrandarlos i enténdrelos!⁴²

En referència a aquesta peroració, Rafael Tasis —que la qualificà com a «breu discurs líric»— reprotxà a l'autor una cosa que durant la segona meitat del segle xx, no abans, li ha sigut reprotxada amb una gran assiduitat (i de la qual m'he ocupat recentment):⁴³ i és que Llorente «no va parlar ni una vegada de la llengua catalana, sinó de “la dolça parla d'Ausias March i Jaume Roig”».⁴⁴ És evident, doncs, que Tasis devia considerar l'apellació que hi feia el director de *Las Provincias* a «tots los que en Valencia, Mallorca y Catalunya [...] repleguen en los llabis del poble la materna parla per a purificarla y ennoblirla» com una declaració insuficient d'unitat de la llengua.

Vint anys després, amb motiu dels Jocs Florals de Barcelona de 1900, Llorente rememorà l'honor amb què en 1880 l'havien distingit els seus companys catalans amb la redacció d'un breu poema que, els anys 1936 i 1983, passà desapercebut tant per a Teodor Llorente Falcó

42. «Discurs del Sr. President del Consistori, D. Teodor Llorente», *Jochs Florals de Barcelona. Any XXII de llur restauracio*, Barcelona: Estampa de La Renaixensa, 1880, p. 28.

43. Rafael ROCA RICART, «Teodor Llorente i la llengua dels valencians», *Caplletra* 49, IIFV- Barcelona: PAM, 2010.

44. Rafael Tasis, *op. cit.*, p. 106.

com per a Lluís Guarner, els estudiosos que prepararen, respectivament, els volums d'obra lírica valenciana completa de Llorente publicats fins ara —on mai no ha sigut recollit—; diu així:

La més alta cadira, oh catalans poetes,
 un dia me donareu en vostres Jochs Florals;
 mes il·lusions volgudes quedaren satisfetes,
 y plens de vostra Festa mos somnis ideals.
 Pera tornarhi sempre, viure mil anys volguera;
 pera tornarhi sempre per caminals de flors,
 sense trovar obstacle, ni fita, ni barrera
 que nos detinga els passos y nos separe'ls cors.⁴⁵

La cerimònia dels Jocs Florals de Barcelona de 1882 tingué lloc el 7 de maig. I encara que sabem que Llorente era present a la Ciutat Comtal tres dies abans, ja que el dijous dia 4 fou obsequiat per «alguns catalanistas» amb un dinar fraternal,⁴⁶ és pràcticament segur que no es quedà a la festa de la poesia catalana; i que en els dies previs a la cerimònia —o bé divendres 5 o bé dissabte 6— realitzà el viatge de retorn a València. Dues preguntes, per tant, s'imposen: què anà a fer Llorente a Barcelona?; i com és que no s'esperà a participar dels Jocs Florals?

Responent primer a la segona, diré que, molt probablement, preferí tornar-se'n a casa perquè volia participar de la celebració «literària» de la festa de la Mare de Déu dels Desemparats, que aquell any fou molt sonada i que comptà amb la participació de mossén Jaume Collell.⁴⁷ Cal no oblidar que Llorente professava una gran devoció a la Mare de Déu dels Desemparats i que tres anys després va contribuir, ben activament, al seu nomenament com a Patrona de València.⁴⁸ Pel que fa a la primera pregunta, sembla bastant clar que el sentit

45. *La Il·lustració Llevantina*, núm. 7, Barcelona, 10 de maig de 1900, p. 160. Reproduït a Rafael ROCA RICART, «Teodor Llorente, escriptor valencià», *Caplletra* 43, Barcelona: IIFV-PAM, 2007, p. 25.

46. *La Renaixensa* (5-5-1882), p. 2.759.

47. «Crònica mensual», *Revista de València* (1-6-1882), p. 329.

48. *Corona oferta per la societat Lo Rat-Penat a la Santíssima Verge dels Desemparats ab motiu de haber segut nomenada canònicament Patrona de València (10 Maig 1885)*, València, 1885.

del viatge que Llorente realitzà aquells dies a Barcelona fou el d'acabar de perfilar els detalls d'una particular Ruta del Cister que quinze dies després, del 17 al 21 de maig i a iniciativa seua, una trentena de catalanistes i de ratpenatistes practicaren als monestirs de Poblet i Santes Creus i a les ciutats de Valls i Tarragona.⁴⁹

Així mateix, sabem que l'any següent, 1883, Querol i Llorente tenien previst assistir novament als Jocs Florals de Barcelona, que en aquella ocasió arribaven a la vint-i-cinquena edició. Però que, tal com Llorente explicà a mossén Jaume Collell en carta datada a València el 5 de maig, a última hora s'estimà més de suspendre el viatge —que entenia de plaer— en senyal de dol per la mort de son pare, esdevinguda el 23 de gener d'aquell any: «*Los amigos de Barcelona me esperaban estos días allí, para asistir a los Juegos Florales; no he ido por el luto; me ha parecido que éste no debe limitarse a llevar gasa en el sombrero, sino que ha de extenderse a privarnos de aquello que nos regocija y complace*».⁵⁰ No obstant això, visità la Ciutat Comtal poques setmanes després, a final de juny i principi de juliol, per a veure com avançava l'estàtua de Jaume I que modelava l'escultor Agapit Vallmitjana, i per a visitar a l'amic mossén Jacint Verdguer.⁵¹

Tot i que, finalment, cap valencià no es féu present a l'edició dels Jocs de 1883, gràcies a la crònica publicada en el diari *Las Provincias* sabem que als responsables del certamen arribaren tres telegrams d'adhesió provinents de València: un de Llorente, un de Querol i un més de la societat Lo Rat Penat, que la premsa valenciana qualificà de «molt expressiu»: «*Dióse cuenta de muchas adhesiones de sociedades y literatos de Valencia, Mallorca y Langüedoc, entre los [sic] cuales recuerdo un telegrama muy espresivo de la sociedad Lo Rat Penat, y otros de los Sres. Querol y Llorente, que por circunstancias de familia no han podido asistir a ella*».⁵²

49. Sobre aquest viatge, vegeu el meu treball: *La Renaixença i la Ruta del Cister. L'aplec de catalans, mallorquins i valencians a Poblet, Santes Creus, Valls i Tarragona (1882)*, Valls: Cossetània, 2008.

50. Carta 1.014: *Epistolari Llorente*, vol. III, Barcelona, 1936, p. 164.

51. Sobre aquesta visita, vegeu: VALENTINO, «Desde Barcelona», *Las Provincias* (6-7-1883).

52. E., «Juegos Florales de Barcelona», *Las Provincias* (9-5-1883).

En els Jocs Florals de Barcelona de 1885 —que retien homenatge al president del primer consistori, Manuel Milà i Fontanals, mort en juliol de 1884—, tornà a sentir-se l'accent valencià gràcies a la presència de diversos escriptors de la ribera del Túria. La glòria de presidir-los havia caigut aquesta vegada en Vicent W. Querol, i els amics no podien deixar-lo sol. Fou per això que s'hi féu present una xicoteta delegació valenciana: «Un pequeño grupo de valencianos parecía muy interesado en la fiesta: formábanlo Enrique Gaspar, Ramón Ferrer y Matutano y Teodoro Llorente. El primero llegó anteaer de la China, y está encantado de encontrar aquí paisanos y amigos tan queridos»,⁵³ afirmà *Las Provincias*. Amb tot, i per la informació que reporta una epístola de Querol datada el 28 d'abril, és probable que la colla dels valencians fóra més àmplia, i hi incloguera també, a més dels ressenyats, a Josep Aguirre i Matiol, a Fèlix Pizcueta i a Frederic Doménech.⁵⁴ L'ocasió bé que ho mereixia: cinc anys després de fer-ho Llorente, el consistori dels Jocs catalans tornava a estar presidit per un poeta valencià:

Los Juegos Florales de Barcelona tenían este año, xxvii de su restauración, especial interés para Valencia; hace poco, en 1880, los poetas valencianos fueron honrados en este solemne certamen anual en la persona del director de Las Provincias, que fue nombrado entonces presidente del Consistorio de los Mantenedores; ahora se ha repetido esa honra en la persona del inspirado vate D. Vicente W. Querol, que no por apartado del ejercicio de las letras, es olvidado de los admiradores de su preclaro númen.⁵⁵

A l'inici del seu discurs —aquesta vegada en prosa—, Querol afirmà: «Mestre ben aymat y consultat oracle del renaixement llemosí, sembla que al anarsen d'entre nosaltres haja deixat en desvaliment y orfanesa les lletres catalanes»,⁵⁶ en clara referència a Milà. Paraules en què,

53. X., «Juegos Florales de Barcelona», *Las Provincias* (5-5-1885).

54. Carta 160: *Epistolari Llorente*, vol. I, Barcelona, 1928, p. 145.

55. X., «Juegos Florales de Barcelona», *Las Provincias* (5-5-1885).

56. «Discurs del Sr. President del Consistori, D. Vicens W. Querol», *Jochs Florals de Barcelona. Any xxvii de llur restauració*, Barcelona: Estampa La Renaixensa, 1885, p. 41.

sorprenentment, Tasis detectà «una subtil i no gaire clara distinció entre “el renaixement llemosí” [...] i “les lletres catalanes”»,⁵⁷ que, tanmateix, no som capaços de veure-hi.⁵⁸

Finalitzat el discurs presidencial, hom procedí a coronar el bust de Milà i Fontanals que presidia la cerimònia. Durant l'acte Querol pronuncià novament unes paraules que, en la nostra opinió, no deixen lloc a dubtes, distincions ni subtileeses:

Com totes les grans doctrines, lo renaixement llemosí té una església militant en eixa host coratjosa de inspiradíssims poetes que rebreu pronte ab picaments de mans en esta diada, y té una església triufant en la memoria d'aquells grans mestres que goxen ja d'una gloria perdurable. En ella, junt á En Aribau es troba ja En Manel Milá, sent tots dos los grans protectors de nostra literatura patria.⁵⁹

D'altra banda, gràcies a les nombroses cartes que Querol i Llorente s'intercanviaren durant els mesos anteriors a la cerimònia —les de Querol varen ser publicades al primer volum de l'*Epistolari Llorente*, mentre que les de Llorente es conserven inèdites a l'Arxiu biblioteca Llorente—, comptem amb abundant informació relativa al nomenament i l'acceptació del càrrec, i també a la redacció del discurs per part de Querol, i fins i tot del viatge que els valencians realitzaren. Així, per exemple, sabem que en la designació de Querol com a president d'aquell consistori tingueren molt a veure Marià Aguiló —que, com ja ha sigut dit, des de la seua estada a la Capital del Túria (1858-1861) s'havia convertit en el gran valedor dels poetes valencians—, Francesc Matheu i Teodor Llorente. Deia Llorente a Querol en el transcurs d'una llarga carta miscel·lània escrita en novembre de 1884:

57. Rafael Tasis, *op. cit.*, p. 132.

58. Convide el lector a fer la seua pròpia lectura de, si més no, el paràgraf alludit. Trobarà el discurs reproduït íntegrament a l'apèndix d'aquest treball.

59. «En l'acte de la coronació del busto de D. Manel Milá y Fontanals, lo Sr. President digué aquestas paraulas», *Jochs Florals de Barcelona. Any xxvii de llur restauració*, Barcelona: Estampa La Renaixensa, 1885, p. 49.

Allá va un trabucazo. Hace tres semanas hize una excursión rapidísima a Barcelona y Villanueva y Geltrú, por corresponder a la invitación de Víctor Balaguer. Terminada la sesión de apertura de la Biblioteca, y reunidos los escritores catalanes en apretado grupo en torno a nuestro bueno D. Mariano, se suscitó la cuestión de consistorio para los próximos Juegos florales. Decían que había que vencer grandes dificultades: «Todo está resuelto, dijo Matheu, si Llorente se compromete a que acepte Querol la presidencia». Fue recibida aquella idea con aclamación tan entusiasta, que yo no pude resistir. «Salgo fiador de Querol, dije: lo traeré a presidir los Juegos florales». Después pensé si mi ofrecimiento habría sido temerario, y si se repetirá el chasco de los de Valencia; pero ya estaba hecho. No quise escribirte entonces, para que hecho el nombramiento, el compromiso fuese mayor; ahí va el diploma. No puedes excusarte de aceptar, sin hacer un marcado desaire a Cataluña, y dejarme a mí cara de mona. Por mi parte, lo que puedo hacer es ir también aquellos días a Bcelona (Deo volente) para acompañarte.⁶⁰

En resposta, el 18 de novembre Querol comunicava a Llorente que «me he apresurado hoy á escribir á Durán y Bas enviándole mi oficio de aceptación», i també que «la presidencia me asusta», que, per a ell, era tot un repte redactar un discurs en català, i que «tú y Aguiló habéis de ser mis padrinos en este lance de honor.»⁶¹ Un mes i mig després, el 6 de gener de 1885, Querol li deia que encara no havia pogut

60. Carta inèdita conservada a l'Arxiu biblioteca Llorente. Hi he tingut accés gràcies a l'amabilitat de Joan Teodor Corbín Llorente. Si tenim present que la inauguració de la Biblioteca-Museu Balaguer tingué lloc el 26 d'octubre de 1884, i que Llorente escrigué a Querol «al cap de tres setmanes», significa que aquesta epístola degué ser redactada al voltant del 15 de novembre de 1884.

61. El fragment complet diu així: «¡En buenos trances me pone tu cariño! Como he recibido hoy tu carta y el 21 es la reunión de los Mantenedores, me he apresurado hoy á escribir á Durán y Bas enviándole mi oficio de aceptación. La presidencia me asusta, pero cúmplase vuestra voluntad. Allá veremos como salgo del compromiso. Ahí es nada escribir un discurso en catalán para los catalanes: cierro los ojos al peligro y ¡adelante! Cuento con tu promesa de acudir á la fiesta. Tú y Aguiló habéis de ser mis padrinos en este lance de honor». Carta 151: *Epistolari Llorente*, vol. I, Barcelona, 1928, p. 135.

parar-se a pensar en el discurs.⁶² Cosa que tampoc no havia fet encara el 14 de març, tot i que prometia escriure alguna cosa abans no acabara el mes, i li demanava —potser per a prendre'n model— que li enviara «el discurso tuyo cuando fuiste presidente dels Jochs Florals», ja que «había pedido á Barcelona una colección de los discursos de mis antecesores y no me los han remetido».⁶³ El 19 de març de 1885, en el transcurs d'una nova epístola llorentina, es pot llegir: «Ahí va una copia de mis cuatro palabras de los Juegos florales».⁶⁴ I el 24 de març Querol confirmava haver rebut un discurs que, «aunque breve, fué sumamente discreto y oportuno», assegurava.⁶⁵

D'altra banda, en el transcurs d'una carta que degué ser escrita a meitat d'abril de 1885 Llorente deia a Querol: «Envía en seguida las cuartillas del discurso: Federico me dice que hará los imposibles por complacerte.»⁶⁶ Cosa que indica que Querol devia haver-li comunicat, prèviament, la seua intenció que Frederic Doménech, impressor de Las Provincias, editara el discurs, com efectivament així fou.⁶⁷ El 22 d'abril Querol enviava a Llorente «las primeras hojas de mi discurso con la portada del mismo. Las restantes irán mañana».⁶⁸ I hi apuntava: «El buen Aguiló ha tenido la paciencia de revisar mi trabajo y

62. «Aun no he tenido tiempo para pensar en mi discurso de los Juegos Florales». Carta 152: *Epistolari Llorente*, vol. I, Barcelona, 1928, p. 136.

63. Carta 155: *Epistolari Llorente*, vol. I, Barcelona, 1928, p. 140.

64. Carta inèdita conservada a l'Arxiu biblioteca Llorente.

65. Carta 156: *Epistolari Llorente*, vol. I, Barcelona, 1928, p. 141. Llorente també degué enviar-li el discurs que mossén Verdager pronuncià en els Jocs Florals de Barcelona de 1881, i que fou publicat a *Las Provincias* (29-7-1881) amb motiu de la visita del de Folgueroles a València, ja que Querol hi afegia: «Mucho te agradezco también el del Pare Jacinto, que no conocía y que leeré varias veces para acostumbrar el oído á la contextura de la prosa catalana».

66. En aquella mateixa carta, i en referència al programat i pròxim viatge als Jocs Florals catalans, Llorente hi afegia: «Pienso salir de aquí, si no hay novedad, el viernes, 1º de mayo, en el tren exprés, que llega a Barcelona a las 11 de la noche. Ramón Ferrer aún está aquí: es el primero vacunado por el Dr. Ferrán. Irá a Barcelona a principios de la semana próxima».

67. *Discurs llegit en los Jochs Florals de Barcelona lo dia 3 de maig de 1885 per en Vicens W. Querol, President del Consistori*, València: Estampa de Doménech, 1885.

68. Carta 158: *Epistolari Llorente*, vol. I, Barcelona, 1928, p. 143.

corregir su ortografía, de modo que te lo envío tal como lo ha dejado el maestro»;⁶⁹ unes paraules que incideixen en el que fa temps que sabem i a poc a poc anem documentant: que Marià Aguiló exercí un enorme ascendent lingüístic i literari en els escriptors valencians de finals del segle XIX i, especialment, en Llorente i Querol.⁷⁰

En el transcurs d'una nova epístola datada a València durant la segona quinzena d'abril, Llorente deia a Querol: «Tu discurso me ha deleitado: es bueno, *bueno*. En pocas palabras has dicho todo lo esencial para el caso: creo que ha de producir entusiasmo. Yo lo publicaré en *Las Provincias* el martes siguiente, con la reseña de la fiesta».⁷¹ Llorente, que degué quedar ben complagut amb l'escrit de l'amic, acomplí la paraula donada, i fou així que els lectors del seu diari tingueren coneixement del text pronunciat dos dies abans.⁷² Querol, per la seua banda, li escrivia el 28 d'abril per a indicar-li que, procedent de Madrid, es trobaria amb els valencians en l'estació del tren de València, i que podrien viatjar junts fins a Barcelona.⁷³

Finalment, cal assenyalar que les hores de lleure, intercanvi i convivència que practicaren poetes i intel·lectuals a terres catalanes no fi-

69. *Ibid.* Aquesta epístola també assenyala: «Ya te indiqué el deseo de hacer una corta impresión (unos 300 ejemplares) para darlo á los adjuntos en el acto de la fiesta y para leerlo yo impreso, lo cual me evitará tropiezos. La cosa sería hacедera si tú y Federico os tomáis la molestia de realizarla, pues, como el tiempo es ya muy breve, te he de fastidiar con el encargo de que tú corrijas las pruebas y mandes hacer la impresión á tu gusto. [...] Perdona el fastidio que te doy, pero alguna parte del peso de mi cruz debía corresponderte».

70. A l'epistolari de Marià Aguiló a Tomàs Forteza, i amb data del 9 de maig de 1885, podem llegir: «En el fort de la malaltia en Querol me envía son discurs Ms., que passat el perill mortal me serví de distracció ben agradable». Carta 215: *Mariano Aguiló y la «Renaixença» a través de un epistolario de 266 cartas a Tomás Forteza (1867-1897)*, Barcelona, 1966, p. 133.

71. Carta inèdita conservada a l'Arxiu biblioteca Llorente.

72. «Jochs Florals de Barcelona. Discurs llegit en los Jochs Florals de Barcelona lo día 3 de maig de 1885 per en Vicens W. Querol, president del Consistori», *Las Provincias* (5-5-1885).

73. Carta 160: *Epistolari Llorente*, vol. I, Barcelona, 1928, ps. 144, 145. En relació al viatge, hi afegia: «Yo también ardo en deseos de realizar nuestra escapatoria y de que sorprendamos de nuevo á Aguiló en el fondo de su biblioteca, como los dos estudiantes de hace 30 años».

nalitzaren amb la cerimònia jocfloralesca, sinó que continuaren l'endemà del certamen, el dia 4 de maig de 1885, amb l'excursió literariopatriòtica que una vintena de catalans, mallorquins i valencians realitzaren a Sant Miquel del Fai.⁷⁴

Com a aquestes altures resulta del tot evident, durant aquells anys la relació entre els escriptors valencians i catalans era extremament fluïda i cordial. I per això en l'edició de 1887 novament hi prengué part, en representació de Lo Rat Penat i en senyal de suport i confraternitat, el poeta Ramon Ferrer i Matutano, que per motius laborals passava llargues temporades a Barcelona.⁷⁵ Tal com assenyala Rafael Tasis, en tenim constància perquè el seu nom i presència quedaren consignats en l'acta de la festa entre els dels escriptors forasters convidats a l'acte.⁷⁶

L'accidentada edició dels Jocs Florals de Barcelona de 1888 tornà a comptar amb una notable delegació valenciana encapçalada per l'aleshores president de Lo Rat Penat, Pasqual Frígola (més conegut com el Baró de Cortes), i integrada per Teodor Llorente, Ramon Ferrer i Matutano i Josep Aguirre i Matiol. La premsa valenciana explicà que Vicent W. Querol, que com sabem vivia a Madrid i que també tenia previst assistir al certamen, no pogué arribar-hi a temps (no sabem si per problemes de salut o de desplaçament).⁷⁷

El fet que, d'haver pogut participar-hi Querol, la de 1888 hauria esdevingut, juntament amb la de 1885, una de les edicions dels Jocs Florals de Barcelona amb major presència valenciana, i sobretot el fet que s'hi fera present un personatge com el Baró de Cortes, aleshores

74. N'ha parlat Josep MASSOT I MUNTANER a «Marià Aguiló, mentor i amic de Jacint Verdagué», *Escriptors i erudits contemporanis. Sisena sèrie*, Barcelona: PAM, 2006, ps. 42 i 69, 70.

75. Segons diu la seua necrològica, prengué part en els negocis dels Trénor «montando la explotación de la refinería de azúcar en Barcelona». *Almanaque Las Provincias* per a 1896, València, 1895, p. 320.

76. Rafael Tasis, *op. cit.*, p. 146.

77. «El barón de Tourtoulon (que es mantenedor) venía a la fiesta, pero ha quedado enfermo en Montpellier. Tampoco ha llegado el Sr. Querol. Valencia estaba representada por el barón de Cortes, presidente de Lo Rat-Penat, Llorente, Ferrer y Matutano y Aguirre y Matiol». «Los juegos florales en Barcelona», *Las Provincias* (28-5-1888).

president de Lo Rat Penat, porta a preguntar-nos: per quin motiu aquella convocatòria creà tanta expectació entre els poetes de la Ciutat del Túria? L'explicació és diversa. D'entrada, cal assenyalar que els Jocs Florals catalans de 1888 varen ser «diferents», ja que no se celebraren el primer diumenge de maig a la Llotja, com era tradicional, sinó el darrer i al Palau de Belles Arts de l'Exposició Universal. El motiu oficial per al canvi de data i d'ubicació fou que l'alcalde de Barcelona, Francesc Rius i Taulet, havia demanat que els Jocs tingueren lloc després del 15 de maig, data de la inauguració de l'Exposició, per tal de donar-los cabuda entre els actes generals. Tanmateix, era *vox populi* que havien sigut ajornats per tal d'oferir-ne la presidència a la Reina Regent Maria Cristina, i això comportà que un grup d'escriptors republicans, encapçalats per Valentí Almirall, promoguera una escissió i convocara uns Jocs Florals alternatius que varen ser denominats «del primer diumenge de maig».⁷⁸

Per tant, és molt probable que els responsables dels Jocs «oficials» —Marià Aguiló entre ells— demanaren als seus amics valencians que, en senyal de suport, es feren presents a la festa.⁷⁹ I, d'altra banda, és segur que l'atractiu de veure de prop la Reina degué ser un gran al·licient per als ratpenatistes que finalment s'hi desplaçaren, tots ells vinculats a la Restauració borbònica i al Partit Conservador. Siga com siga, segur que, entre unes coses i altres, els valencians s'hi sentiren d'allò més a gust; ja que, d'una banda, actuà com a president del consistori Marià Aguiló, a qui tanta estima professaven des dels seus anys al capdavant de la biblioteca universitària; i, de l'altra, fou obsequiat amb la Flor Natural mossén Jaume Collell, a qui també tenien en gran consideració deprés d'haver-lo tractat personalment en diverses ocasions.⁸⁰

78. Rafael TÀSIS, *op. cit.*, ps. 151, 152.

79. Amb tot, no disposem de documents que ho acrediten. En una de les cartes reproduïdes a l'*Epistolari Llorente*, vol. I, Barcelona, 1928, p. 231, i datada a Barcelona el 2 de febrer de 1888, Aguiló únicament diu a Llorente: «Querol me diu que vindrà ab V. als Jochs. Quina alegria si logre escapar-me del discurs, que toca a Menendez Pelayo». Però cap referència a la importància de comptar amb representants valencians.

80. La crònica valenciana d'aquells Jocs Florals de Barcelona fou publicada a *Las Provincias* (28-5-1888).

L'últim any que, dins del segle XIX, els Jocs Florals de Barcelona registren presència valenciana és 1893, moment en què van tenir el caràcter d'extraordinaris, ja que s'hi celebraven els 500 anys de la instauració de la festa de la Gaia Ciència pel rei Joan I d'Aragó. En aquest context, Llorente fou convidat a prendre part, com a representant valencià, d'un consistori de mantenidors que estava presidit per Josep Morgades, bisbe de Vic, i integrat per Marià Aguiló, en representació de Mallorca, Fèlix Gras (de Provença), Justí Perpratx (del Rosselló) i Alfredo Brañas (de Galícia).⁸¹

Llorente explicà amb tot luxe de detalls les seues vivències en aquella festa de la poesia —que novament s'estengué durant diversos dies— a través de dos llargs articles periodístics, en els quals es referí a Barcelona com

la hermana mayor de Valencia, la población unida a nosotros con tantos vínculos históricos, y sobre todo eso, la sede de la nueva poesía, de la poesía de la Renaixensa, impregnada de aspiraciones nobles y generosas, que si tienen algo de imposible, por eso mismo son más simpáticas, pues que de inasequibles anhelos vive toda poesía verdaderamente ideal.⁸²

És evident que el director de *Las Provincias*, que en aquells mateixos articles s'autoqualificà de «regionalista de agua tibia»,⁸³ es mirava les aspiracions patriòtiques dels catalans amb uns certs escepticisme i distància.

D'aquesta manera, Llorente explicà que en aquella edició dels Jocs Florals es donà cita el més granat de la literatura catalana, des de Joaquim Rubió i Ors, «el decano infatigable», fins a Àngel Guimerà, «gran líric y gran trágico», tot passant per Jacint Verdaguer, «el excelso vate». I que el certamen s'inicià amb un discurs del «virtuoso y celosísimo» bisbe Morgades, a qui qualificà com a «catalanista de los más extremados; podemos llamarle ultra-catalanista». «Respetando la

81. Rafael Tasis, *op. cit.*, ps. 201-206, descriu aquests Jocs d'una manera molt completa.

82. VALENTINO, «Los Juegos Florales de Barcelona», *Las Provincias* (11-5-1893).

83. VALENTINO, «Los Juegos Florales de Barcelona», *Las Provincias* (14-5-1893).

unidad patria», continuava el valencià, «el docto prelado aspira á la restauración de la autonomía catalana, y tiene fe en su obra».⁸⁴

La festa aixecà una certa polseguera i no poques susceptibilitats polítiques, les més sonores de les quals, curiosament, no vingueren de la banda de Catalunya, sinó del discurs de gràcies del consistori de mantenidors, que havia escrit Alfredo Brañas i que fou llegit pel secretari del jurat, Josep Puig i Cadafalch (que en la part necrològica de la memòria que n'elaborà tingué un record per a Constantí Llombart, mort un mes abans). Tot i que Llorente qualificà el regionalisme del gallec de «soñador y lacrimoso» i «radical», també afirmà que «en su regionalismo, muy utópico sin duda, no hay nada que deba espantar á los amantes más celosos de la unidad española; pero le dá formas algo ofensivas para los poderes constituidos». I és que les paraules de Brañas molestaren notòriament el capità general Arsenio Martínez Campos. I fou així que, en acabar la cerimònia, el general s'acostà al president del consistori i li digué que, si haguera sabut quines coses sentiria, no hi hauria assistit. Llorente comentà que potser Martínez Campos, «que peca de impresionable y franco», havia fet malament d'expressar públicament el seu disgust; i que «lo mismo, ó quizás mas, que el catedrático de Santiago, había dicho, en el sentido de aquellas que yo llamo exageraciones, el reverendísimo obispo de Vich, sin alarmar a nadie. Virtud es la fortaleza, pero también lo son la prudencia y la templanza».⁸⁵

Tal com relatà Llorente, en el tradicional banquet en honor dels mantenidors que tingué lloc aquell dia a la nit, i en la reunió de la Lliga de Catalunya que se celebrà l'endemà al Saló de Cent —és a dir, en la part «reservada para los paladines y soldados de la *Renaixensa*, para los promovedores y secuaces de esta cruzada literaria, que algunos aspiran á convertir en cruzada política»—,⁸⁶ els sentiments lírics adquiriren major energia i expressió entre els poetes i oradors «que quieren llegar á los fines prácticos del renacimiento catalanista iniciado por los trovadores de los Juegos Florales». És a dir, que l'incident protagonitzat per Martínez Campos no aconseguí sinó «caldejar» els

84. VALENTINO, «Los Juegos Florales de Barcelona», *Las Provincias* (11-5-1893).

85. *Ibid.*

86. VALENTINO, «Los Juegos Florales de Barcelona», *Las Provincias* (14-5-1893).

ànims dels «catalanistas más exaltados». I que, tot i que s'hi llegiren diverses poesies, com ara la valenciana «La barraca», sembla ser que la composició lírica que donà el to de la festa fou l'«Himne patriòtic per la festa de Ripoll», que era obra de mossén Collell, que Llorente qualificà de «valiente composición» i d'«himno belicoso», i que fou reprodutit en *Las Provincias*.⁸⁷

La festa finalitzà amb una nova «Anada a Montserrat» en què, a banda de pujar al ferrocarril-cremallera inaugurat pocs mesos abans, vint-i-quatre dels poetes i literats aplegats al voltant d'aquells Jocs Florals extraordinaris de 1893 gaudiren d'un ambient summament fraternal i de «dos jornadas inolvidables»,⁸⁸ un aplec que tant evoca aquell altre portat a terme vint-i-cinc anys abans, en maig de 1868. De retorn a Barcelona, tothom parlava de la festa de consagració del monestir de Santa Maria de Ripoll, restaurat per l'impuls del bisbe Morgades, que havia de tenir lloc el 2 de juliol, i que novament comptà amb la presència de Llorente.⁸⁹

És molt probable que la manifestació pública de catalanisme polític que es produí durant els Jocs Florals de Barcelona de 1893 tinguera alguna cosa a veure amb la futura absència de valencians —en general, molt refractaris a acompanyar la seua activitat literària de reivindicacions polítiques— en les cerimònies subsegüents. De fet, no hi consta la presència de cap valencià fins a 1908, l'any en què festejaven la cinquantesima edició i l'ancià Llorente fou novament convidat en qualitat de president honorari. Encara que no pogué participar, tal com tenia previst, en la cerimònia de lliurament de premis a causa de la malaltia de la seua esposa, sí que assistí —acompanyat del seu fill homònim— als homenatges a Manuel Milà i Fontanals, Emili Vilanova i Jacint Verdaguer que es produïren en els dies posteriors.⁹⁰

87. *Ibid.*

88. *Ibid.*

89. Amb el títol «Santa María de Ripoll» i el pseudònim Valentino, Llorente redactà cinc cròniques que aparegueren en *Las Provincias* els dies 5, 6, 7, 8 i 9 de juliol de 1893, respectivament.

90. Sobre aquesta qüestió, vegeu el meu treball: «Teodor Llorente i l'homenatge a Jacint Verdaguer (1908)», *Miscel·lània Ricard Torrents. Scientiae patriaeque impendere vitam*, Vic: Eumo, 2007, ps. 475-483.

En resum, doncs, podem assenyalar que la presència de valencians en els Jocs Florals de Barcelona durant el segle XIX fou freqüent, eloqüent i notòria, sobretot en les primeres edicions, tal com correspon a dos territoris veïns que comparteixen llengua, cultura i història. I que dues coses semblen evidents: d'una banda, que els catalans convidaren els seus col·legues valencians amb la voluntat d'ampliar, tant com fóra possible, l'horitzó geogràfic de la seua labor, i d'evidenciar la unitat cultural, lingüística i literària del territori catalanoparlant; i, de l'altra, que els valencians acceptaren la invitació a assistir-hi convençuts que representava un impuls i un reconeixement al seu esforç i treball, i que els Jocs Florals de Barcelona els dotaven d'un prestigi i d'una experiència que els estimulaven a prosseguir en el camí encetat. I també perquè aquelles participacions els permetien eixamplar el seu cercle d'influència i oxigenar la seua dedicació cultural i patriòtica, una labor que, tal com també passa avui en dia, no sempre era ben entesa dins dels límits geogràfics estrictament valencians.

APÈNDIX

DISCURSOS D'ESCRITORS VALENCIANS PRONUNCIATS
ALS JOCS FLORALS DE BARCELONA (1868-1885)DISCURS DEL SR. D. JACINTO LABAILA (1868)⁹¹

Excel·lentísim Senyor:

Plé de goix, ab lo entusiasme que inflama lo meu còr de poeta, alse ma véu en este histórich saló y davant dels dignes sucesors dels anti-chs y honorables Concellers; cabentme l'honra de que la primera veu valençiana que s'oixca en este àmbit y en esta gloriós dia siga la mehua. Plé de goix assistijh á esta solemne festa literaria que, pera gloria de Catalunya, te lloch tots los anys; esta festa á la que donen brill ab sa presencia tant[s] homens notables en tots los rams del saber humá; esta festa de l'ilustració que té per públich l'inteligencia y l'hermosura.

Barcelona pot estar orgullosa de los Jochs Florals, ells han segut lo poderós estimul qu'ha fet cultivar la llengua catalana en terra de sahó y d'eixa sementera han brollat flors y fruit en abundant progrés; eixa lluyta de l'inteligencia ha cridat al palenque á nous poetes, que lluytant han creixcut, qu'han ixit d'ella vencedors jagants y... no fá molt temps que, ante nosaltres, alguns d'ells acaben d'exercitar ses forces atletiques. Per los Jochs Florals hui pot lluir Catalunya literatura propia sehua, la poesia lírica, lo teatro, la novela y lo periodisme, poden fer bòre ab orgull obres notables.

Una decada de Jochs Florals ha corregut desde l'infantesa á la puertad de la llengua catalana del renaiximent: en eixe curt espay de temps, Catalunya ha estés sa renoméná y son entusiasme no sols dins d'ella sino fòra de son territori; volant en ales de la fama, volant pels aires ha aplegat á Mallòrca y ha despertat ab un bés de carinyo á sa

91. *Jochs Florals de Barcelona en 1868. Any x de sa restauració*, Barcelona: Llibreria de Alvar Verdaguer, 1868, ps. 313-319. Amb el títol «Discurs de gracies llegit en Barcelona, en lo saló de Cent, en los Jochs Florals de dita ciutat de l'any 1868», fou reproduït a: Jacinto, LABAILA, *Flors del meu hort*, València: Imprenta de la Casa de la Beneficencia, 1882, ps. 270-280.

antigua germana que silenciosa dormia: mes tart manprenent un altre vol ab ses ales llaugeres s'ha aturat en Valencia, y abrasantse ab amor á sa altra antiga germana, la indolent sultana, l'ha fet sortir de son llit de flors, desde'l qu'ella contemplaba'l transparent blau de son celage, enervada per los perfums de sos boschs de tarongers. Moguda per lo potent impuls del moviment literari de Catalunya, Mallòrca despertada, pren part en ell, pren part molt gloriosa; y Valencia ix de son marasme al crit carinyós de la veu tendra d'alguns dels seus ingenis, que fan reviure ab sos escrits la llengua mes de tres segles olvidada, la llengua de Ausias March y de Jaume Febrer.

Jo, l'últim dels escritors valencians, vinch en este dia ab tota la satisfacció del meu còr entusiasta á saludar á los poetas catalans ab nom y representació de los de Valencia y vaig á manifestarlos l'agrahiment qu'omplí mon ánima per lo cárrech pera el que m'anomenaren en lo Consistori, la galanteria catalana y la convicció de que treballe ab fé cèga per lo llustre de nostra literatura, y no'ls tituls ni'ls merits, de los que, per desgracia, estich completament despulat.

Jo salute ab afecte á Barcelona, á la noble Comptessa, qu'en lo pasát cridá l'atenció de tots los pobles ab lo rumor victoriós de ses conquestes y que hui, en los temps de los combats de l'intel·ligencia, crida també la atenció dels pobles ab lo rumor de los triunfos del ingeni de sos fills: jo salute á la ciutat comptal que, no cabent ja dins sí mateixa s'eixampla y desparrama per sa contornada, com eixampla y desparrama'l cèrcol de ses idees y de ses obres literaries en progresió creixent; jo puch dir d'ella, copiant al poeta William Bonaparte-Wyssen,

Reyna blanca sentada prop del ona,
oh noble Barcelona...
 te veig esser lo cor de un altra Espanya,
 lo Paris de la mar.

Motius pera crehúrelo.

Barcelona no es tant sols la metròpoli espanyola del comerç y de la industria, es la patria del entusiasme, es la font dels sentiments nobles, es la mare carinyosa de sos fills. Lo mecanisme de la seua industria, lo ruido de les rodes de les màquines no afluixa sa intel·ligencia, no apaga

los llatits de son còr: entre'l fum del carbó de pedra ajuda á alsar al cel ab ses espales á sos fills que hu mereixen y ab les mateixes mans que contenen lo producte ordinari de son comer, aplaudix ab forts picaments als poetes, als artistes, als homens notables que florixen en tèrra tan privilegiada. Si jo no haguera tengut la sort de naixer en lo jardí d'Espanya que s'anomena Valencia, desitjaria ser fill de la noble Comp-tesa, que ab peu segur avança per lo camí de la moderna civilizació, desitjaria ser fill de Barcelona. Com no es ella ma mare, puch donarla en publich esta mostra debil del carinyo que'm mereix; puch saludarla ab l'afecte de familia y ab la vèu conmoguda y tèn-dra de mon agrahiment.

Honrós, falaguer, mereixcut es pera Barcelona bore chunt en esta histórica festa als poetes castellans, als provençals, á les ilustració[n]s de tota Catalunya que, pera saborechar los fruits del enteniment s'han reunit per la llaçada poetica y suau de los Jochs Florals.

Encarregat yo per lo Consistori de manifestar la viva satisfacció qu'ha produït en nosaltres l'acudiment á la festa de tantes notabilitats de llochs tan diferents, no encontre paraules pera espresarla dignament: miserable y pòbra es sempre la paraula humana pera descriure sentiments vius, perque eixos sentiments naixen ab lo perfum de un altre mon, ab un perfum celestial, que no te res que bòre ab la natura-lea humana del hòme y que nos fá futjir del fanch de la tèrra alsantnos á la altura del infinit; á eixa altura ralla l'agrahiment dels jutjes de lo certámen de los Jochs Florals de enguany.

Escritors, poetes qu'han deixat vostres llars per vindre á honrar nostre festa, ya acabeu de bòre que poden presentar tituls llejitims los gladiadors catalans qu'han lluitat en lo circo de la poesia: ya podeu bòre l'entusiasme dels combatents y lo gran número de los que, ab molt templadas armes, se llançaren al combat.

Cada any creix lo número dels lluitadors, cada any les lluites son mes jagants; per lo que, jovens qu'os dediqueu á la poesia en Provença, en Mallorca, en Catalunya, en el Rosselló y en Valencia, cada any te major mérit lo venciment, cada any coronaran los vostres fronts ab glòria de mes greu, los llorers de la victòria.

No sols se deu lo brillo y la renoméná de los Jochs Florals als poetes; se deu en gran part al ilustre Ajuntament qu'els va crear baix sa sombra protectora, qu'els colocá carinyosament en esta histórica

estancia que recorda la gloriòsa història de Catalunya y los grans fets de aquells heroes que vestien la gramalla rotja y eren coneguts pel nom de concellers, com ells los seus successors saben acullir y defén-dre ab generosa protecció tot lo noble, tot lo gran de que justament se enorgullix Barcelona; ells y lo respectable còs d'adjunts ajuden ab ses llums y ab sos esforços materials al decór, á la vida, á la renoméná de los Jochs Florals; tots ells mereixen l'agrahiment de los poetas, de los mantenedors de tots los anys y del publich numerosisim que s'apinya en esta festa, omplint la gran cabuda de este saló historich.

He parlat fins ara del publich de la inteligencia y avans de finir mon breu discurs vullch dirijir curtes paraules al publich de la hermo-sura.

Si yo no estigues ben convensut de la bellea de les filles de la ciup-tat comptal, jirant la vista per tots los anguls de lo saló em convenceria en este moment, al bòre les moltes hermosures que faborixen ab sa presencia la festa floral. Me sorpren que siguen tantes en número y esta sorpresa fá mes gran eloji que quant jo poguera dir de les filles de Catalunya: yo vinch del Parais de Espanya, yo vinch de Valencia, ahon l'Amor deixá caure sá dolça mel en los llábis de les dònnes, en-cenènt ab lo foch de ses flames los ulls brusénts de les filles del Turia; vinch de Valencia y 'em sorpren la bellea de les jóvens catalanes.

Jo las salude ab lo galant afecte del poeta, ja qu'elles nos complauen no sols venínt á la festa, sino contribuint á son major lluiment, ó per millor dir, orijinant los Jochs Florals, inspirant y creant poetes.

¡Oh, si, la dòna es la musa dè la joventud! Al calor de ses tendres ullades naix l'home á una segona vida, á la existència del amor; ab lo amor naix la poesia... que l'amor y la poesia son dos raigs de senti-ment que illumenen al mateix temps, juntanse en una sola llum, lo còr del home adolescent.

La dòna es la primera musa dels poetes.

La dòna es la inspiradora de los Jochs Florals y per aixó está molt ben proclamada Reyna de la Festa.

¡Oh jóvens catalanes! obra vostra es eixa pleyada de cantors qu'honren á Catalunya, vostra africana bellea fá ardir en l'ánima dels homens le foch sagrat de la poesia, fá que canten ab nerviosa y entu-siasta vèu amor y patria. Inspireulos sempre tant gloriosos sentiments,

siau dignes filles de la noble comptessa qu'agrusá vostres bressols y recordeu sempre que les mares fan als homens, pero les doncelles fan á los poetes, pues de los sentiments que inspiren les dònnes naix ó el enbrutiment ó la civilizació de los pobles.

HE DIT.

PARLAMENT DE GRACIES D'EN VICENTS WENCESLAU QUEROL,
ALTRE DELS MANTENEDORS (1872)⁹²

PATRIA. FIDES. AMOR

I

D'un plech d'exes montanyes, d'un dels casals que'ls roures
voltan en les garrigues dels Pyrineus vehins,
sis setgles fá, els meus avis, durs fills de l'aspra serra,
surtiren quant en Jaume alçá'l penó de guerra,
esglay dels sarrahins.

II

Y al devallar dels cingles vers les flayroses planes,
per l'or del sol cambiantne l'argent pur de les neus,
l'escalf sant de la patria duyen al cor mos avis,
los lays d'amor dels poetes catalans en los llavis,
y en los escuts les creus.

III

Jo que una breu estona vinch á sèure á esta antiga
sagrada llar ahont crema lo foch del avior,
com los soldats d'en Jaume, nét d'ells y germá vostre,
los tres mots per divisa encara ab ergull mostre
de PATRIA, FE Y AMOR.

92. *Jochs Florals de Barcelona en MDCCCLXXII. Any XIV de llur restauració*, Barcelona: Estampa catalana de Llogari obradors y Pau Sulé, 1872, ps. 129-134. Amb el títol «“Patria. Fides. Amor”, per Vicents W. Querol, Valencia, maig 1872», fou reproduït al *Calendari Catalá per a 1873*, Barcelona, 1872, ps. 85-88. Amb l'ortografia actualitzada, fou transcrit per Lluís Guarner a Vicent W. QUEROL, *Rimes catalanes*, València: Tres i Quatre, 1980, ps. 67-69.

IV

Fill só de la joyosa vila que al sol escampa,
 tot temps de fresques roses brodat, son mantell vert;
 la coronada ab pámpols y fruyts que la llum dora,
 la que la seda fila, la que remembra y plora
 l'alarb en lo desert.

V

Fill só de la que guaytan com dos gigants catiua
 d'un cap Penyagolosa, de l'altre cap Montgó;
 de la qu'en l'aygua juga, de la qui fou per bella
 dues voltes desposada ab lo Cid de Castella
 y ab Jaume d'Aragó.

VI

Be prou que n'ensomnian, d'aquell llarch maridatge
 de trescents anys, les glories, avuy sos fills darrers;
 be prou que ab mut coratge veèm com les gralles negres
 volan p'els cims hont feyen sols en jorns mes alegres
 llurs nius los esparvers.

VII

Llavors tu, oh Barcelona, á un temps soldat y náuxer,
 la espasa als lloms cenyida y per ceptre el trident,
 per tos vaxells vetllavas del mar blau á la vora,
 junt á Montjuich que s'alça com una inmensa prora
 navegant vers l'Orient.

VIII

Y llavors tu, oh Valencia, palaus y temples gòtichs
 bastíes, y els rius feyes esclaus empresonar
 pera regar les hortes que avuy son ta bellea,
 y els rims de tos poetes anavas, Galatea,
 cantant prop de la mar.

IX

L'AMOR, la FE y la PATRIA, foren tres bones fades
 que'l breçol dels meus pares varen trenar llavors,

la FE ab les verdes paumes del martyri y la gloria,
la PATRIA ab los que guarda llorers eterns la historia,
y ab la murta els AMORS.

X

¡La PATRIA...! En corts ò en lluytes, ab sanch ò ab veu valenta,
contra els estranys la terra, los Furs contra el dret real,
be els defençá Valencia ab clar seny y ab mans fortes,
per ço el punyal d'en Pere gravá dalt de ses portes:
«Dues voltes lleal».⁹³

XI

La FE...! Del humil frare mestre Vicents encara,
ressó dels antichs setgles, retruny l'ardenta veu
qu'en lo Concili als Papes, als Reys devant sos nobles,
y per les amples places, cridá, als estols dels pobles:
«¡Honra y temor á Deu!».⁹⁴

XII

L'AMOR...! L'ombra d'en Ausias á tan bell mot axeca
lo front del llit de marbre, ficsant los trists esguards,
y plany de nou les trobes de sa immortal ferida,
ell, per qui fou la dona entre els dols de la vida
com un *llir entre carts*...⁹⁵

XIII

Jovent de Catalunya, nous trobadors, del nostre
sagrat avior siáu-ne, jo us prech, custodis feèls.
Si l'arbre boscá axeca fins al cel blau les branques
hont los aucells s'aturan y esclatan les flors blanques,
es perquè enfonza raèls.

XIV

May com avuy qu'Espanya ovira envergonyida

93. Divisa de la Ciutat de Valencia.

94. Divisa de Sant Vicent Ferrer.

95. Divisa d'Ausias March.

trencats corona y ceptre, brut son mantell de fanch,
 sos fills en lluyta infame, y's veu menyspreada y sola,
 may com avuy n'es digne qui el gonfanó tremola
 ab les barres de sanch.

XV

May com avuy qu'el Dubte glaça los cors y brollan
 per tot fonts d'impuresa hont beu lo poble á doll,
 may com avuy n'es digne qui diu la oració tènbra
 y en les desertes arees cubert lo front de cendra
 dobla el cap y el genoll.

XVI

May com avuy que l'Odi esmola els ferests glavis,
 y ven al encant l'ánima sos sentiments per l'or,
 may com avuy n'es digne qui l'olivera planta
 y coronat de ròses al mon, trobadors, canta
 la dolça lley d'amor.

Valencia. Maig de 1872.

DISCURS DE GRACIAS DE D. VICENS BOIX (1877)⁹⁶

Senyors:

L'honorable Consistori s'digná recordarse del meu nom, pera col·locarlo entre los dels Mantenedors de la present festival lliteraria y m' doná además la comanda de dirigirvos la meua pobra paraula, pera posar fita á aquesta reunió tan imponent, com digna del gran poble de Barcelona.

Y aquí vinch, Senyors, obedient al vostre manament, y omplint lo meu encarrech de bon grat; col·locat entre tantas grandesas de la molt alta y molt poderosa Ciutat Comtal; desvanit por l'esplendor d'aquesta

96. *Jochs Florals de Barcelona. Any XIX de llur restauració. MDCCCLXXVII*, Barcelona: Estampa La Renaixensa, 1877, ps. 231-238.

manifestació; portant ab fatiga la rócega dels meus anys, y arrobat á altres regions per los torrents armonisosos de la poesia, que ja fonch dels nostres avis, y buscant dintre de lo meu cor las paraulas que vinch á dir. Molt petit empres de la gran paraula de nostre dignissim President, que tantas glorias ha donat á l'Historia dels nostres jorns, y humil admirador del renom, ben conquerit, dels meus Companys, sento que manca el coratge á la meua imaginació, perduda ja en lo gel de la etat y dels desenganys, y que lluny de la vida dels amors y dels somnis y molt mes lluny del temple del geni, no hay lograt en jamay inscriure lo meu nom entre els que saben, els que pensan y els que cantan. Y mes encara, Senyors; sento no poder ni parlar ab la dolça severitat de la vostra pronunciació, sino ab la suau y no ja original de la mehua terra, que essent germana vostra, molt prehuada, ha donat á la sua paraula la cadencia embaumada de las suas flors, y l'encant d'un cel que fa brotar per totas parts el amor y la serenitat. Que m' siga permes, Senyors, sentirme orgullós al considerarme per la vostra benvolença lo representant de la molt grata Regina del Turia, que reposa en son llit de flors; y orejada per las brisas del mar, guarda baix son mantell las fullas d'una gran historia, que es també la vostra historia, agarrada á la Creu ab una fe que may s'apaga, y donant inspiració als seus poetas y artistas, coratge als seus guerrers, y virtuts al seus Sants. Valencia, Senyors, us saluda; y l'hom, que d'allí es vengut, recullint las simpatías dels que cantan els patiments de l'ánima y las grandesas de aquella terra, sia en la llengua d'Ausias March, ó be en la de Cervantes, las deposita humilment en las mans de la gran Ciutat dels Berenguers, oferint l'abras de pau á sos antichs germans los trovadors de Catalunya, de Provença y de Mallorca. Valencia, sempre la mes jove, saluda á Barcelona, sa germana matjor, sempre gran entre els fills del immortal Regne d'Aragó. ¡Cuán grat es, Senyors, conservar esta germandat establida per lo valor y la fe del molt alt y poderós Rey en Jacme i.er que, ab sos cavallers de Catalunya, de Provença y d'Aragó es anat á despullar de son turbant, mes no de sa bellesa oriental, á la tan estimada Valencia, rodetjantla ab la llum de la fe, y posant en sas mans lo llibre sagrat del Evangeli, las tradicions dels seus mártirs, l'agricultura dels seus alarbs, y la part mes acceptable de la civilisació cristiana y la civilisació dels darrers Senyors.

Desde llavors València, per l'oritge de sa reconquesta, per sos primers pobladors, eixits d'aquesta terra de braus y robustos fills del treball, y per la aceptació de sa llengua, que fonch la llengua dels seus guerrers, dels seus benaventurats y dels seus sabis, ha guardat en tot temps ab Catalunya relacions de moltissim interés que forman avuy la vida dels pobles moderns, en la existensia de una y altra, per lo camí de la industria y del comer.

València mostra en los cuadros de la seua historia els noms dels Moncadas, dels Centelles, dels Vilaraguts, dels Castellvis, dels Marrades y altres mil: y aque[s]ts noms també son vostres: si lurs pares responen á las virtuts espartanas de En Johan de Fivaller, los seus fills responen també al caracter de ferro d'En Guillem de Vinatea. Una mateixa es la gloria dels dos pobles, una mateixa es la llengua y admirable la llibertat en las lleys de cada hú, cuan eran reconegudas per totas parts, y en totas parts feyan respecte las barras d'Aragó. Nostros avis salvaren de las grans tempestas socials y religiosas dels segles obscurs de la força las ventatjas del comer, las flors de las lletras, la santitat de las lleys y lo pendó de la llibertat.

¿Y qu'és avuy, Senyors, qué representa aquest noble certámen, que arroba els nostres esperits sobre el tropoll de las passions políticas, sino un gratissim record d'aquellas passadas assembleas lliterarias, que enlluernavan lo mijdia de la França y las montanyas de Catalunya, cuan Tomás de Coucy, Gerard de Normandía y Folch, Comte d'Anjou, reblian d'espant y desolació desde las ciutats amural·ladas fins els clautres [sic] dels monastiris, y cuan la personalitat humana, nafrada per la ma del feudalisme y reduida ó al silenci ó al torment, ó á la eterna lluita privada, no donava un pas sens rocegar una cadena, sens plorar en la presó, ó sens malehir en la picota? En aquelles assembleas se respirava al menys l'ayre mes pur de la caballería, lo felibre entrava sens baixar lo cap en la cambra daurada del Príncep, pera fer sentir els arrobaments de l'ánima seua, y glorificar la fe, la patria y l'amor. Allí comanava el geni sots l'imperi de una dama que, remontada al fi á la caegoria d'angel de la familia per l'influencia del cristianisme, acullia al trovador en son cant de l'ánima, en son crit de guerra y son himne á la patria y á Deu.

Els jochs florals constituexen l'oasis admirable en las etats de fer-

ro y de las lluitas de la Etat mitja, extenent son esplendor y allunyant las ombres de aquells temps, entre las cuals se escoltaren las veus de Abelard, de Aquino, de Lanfranc y de Lull.

Al entrar en Catalunya la brisa embaumada de la poesia Provençal se trasformá en las voras del Llobregat y al aixecar els esguard sobre la garrida terra de Espanya descubrí una altra llum, qu'enlluernava desde los murs de Córdoba y s'escoltaren al mateix temps els cants planydors, mes reblits de bravura del felibre catalá en sa dolça melengia y el cant biblich del fill del Orient.

¿Cóm us habian de mancar poetas, Senyors, cuan nostros avis veigeren caminar als heroes d'aquesta terra y sos germans d'Aragó á las terras glorificadas per Homero, per Leonidas y per Platon, pera fer repetir sobre la Creu de Santa Sophia lo crit de viaferro dels nostres conqueridors? ¿Cóm us han de mancar poetas, si cada fulla de la vostra historia es un capitol d'una gran Epopeya dels héroes de la Religió y de la Patria? ¿Cóm us han de mancar poetas, si la vostra activitat comercial é industrial desplega la vida de l'inteligencia, estimulantla en totas las esferas pera donarla vostra energia y vostra perseverancia? Barcelona! Barcelona! Ciutat dels monuments, dels records, de l'història y de las tradicions; sias sempre la perla preada del Mediterrani, com jo desitjo que Valencia sia la teu germana ben volguda y ben estimada rival, cóm ne era cuan la vostra raça qu'es la nostra, aixecava la cara enfront de las poderosas Genova, Venecia y Amalfi. ¡Cuánta grandesa en la mar, en la terra, en las lleys, en las costums y en la llengua! ¡Quina historia que s'comensa en la figura de Carlo Magno y passa per lo Corpus de sanch y acaba en l'inmortal siti de Girona! Escrits están els noms de tants personatjes, mes elevats que els Nibelunchs, y escritas admirables historias que parteixen desde els camps de batalla y acaban en las talladas agullas del venerable Montserrat.

Molt be feu, Senyors del gran Municipi de Barcelona, dignes hereus dels vostres inmortal Concellers, de alentar ab vostres premis y ab vostra protecció á aquesta juventut escullida, que s'encarrega de plorar las vostras desgracias, de cantar las vostras glorias y de cridar dels sepulcres de pedra las ombres del[s] vostres avis. Molt be feu, Senyors que formeu la Diputació provincial, record de nostras Gene-

ralitats del Regne, en associarvos al Municipi pera conservar aquesta llengua patria, vigorosa, robusta, abundant y venerable per la seua antigüetat, pera que no s'perdi en la profon turbació de nostre segle y pera guardar lo respecte degut á la memoria dels nostres pares, als héroes de la nostra historia y als genis que brillaren per sa fé y per son talent. Molt bé feu també, Senyors que representeu aquí l'autoritat suprema y vosaltres tots los que honreu aquesta festa ab vostra presencia, en contribuir á donar esplendor á aquest acte tan solemne que caracteriza perfectament la gran civilització del poble Catalá. Tots ha-beu merescut bé de la patria y de las lletas.

Y vos, Senyora, que vos honreu y nos honreu en aquest acte ab lo títol envetjat de Reina, pero Reina de la Pau, del sentiment y de la inspiració, Reina que ofereix la serenitat del cel de la poesia y de la gloria, y Reina que reb lo vassallatge del geni entre la armonía dels cants, y vosaltres, Senyoras, que sabeu sentir, que sabeu pregar y que sabeu estimar, y que representeu aquí l'amor de la mare, l'amor de l'esposa y l'amor de la filla; vosaltres sou la font de l'inspiració y del consol, porque vosaltres recordeu lo conjunt de tots los amors recullits y santificats al peu de la creu y sobre el altar sangrient del Calvari. Rebeu de las meuas mans tremolosas l'homenatge de agrahiment per haber prestat á nostra reunió l'espléndida atmósfera que rodeja vostra bellesa, fentnos respirar un aura de dolç benestar; persuadidas de que pera l'humanitat y pera els poetas sobre tot, vosaltres sereu sempre la vida, l'consol, la felicitat y l'inspiració.

¡Honra, donchs, als fills predilectes del geni!!! ¡Gloria á Barcelona! ¡Gloria á Catalunya!

HE DIT.

DISCURS DEL SR. PRESIDENT DEL CONSISTORI,
D. TEODOR LLORENTE (1880)⁹⁷

Senyors:

Quan se ajunta la família en les festes de la llar, si entre'ls germans que allí se congreguen en grata comunió, hi há un d'ells que vingué de lluny pera seure á la paterna taula, tots lo festejan y li donen lo lloch prominent, encara que siga'l més menut.

Jo soch, illustres senyors, jo soch eixe germá petit, que avuy, per vostre amor y cortesia, en conte del darrer, qu'em pertanyia, ocupe aquí lo primer lloch entre companys més dignes; y tinch que endressarvos la paraula, confús per la honra immereixcuda; satisfet y contentíssim, però, del afecte que entranya y que pregona. Satisfet y contentíssim, assí mateix, per la ocasió que me dona, de fer, ab més solemnitat, l'encárrech que porte de ma Valencia benvolguda.

Dos anys fá, no més, un llorejat poeta, Mestre peritíssim en Gay Saber, ocupant, ab més autoritat que jo, aquest mateix sitial, vos portava'l bell mot de *germandat* de les Illes Balears «d'aquelles illes florides ab sos amellers y oliveres, perfumades pe'ls tarongers, amanyagades per lo dols oreig de la vostra mateixa marinada». Volguera jo tindre sos poètics dictats pera trasmètervos la salutació, igualment fraternal, dels Trovadors del Turia, dels que á l'ombra de les paumes orientals y dels llorers del gran rey conqueridor, remembren les glories de nostra antiga patria comuna, y canten ses ditjes venidores en la dolsa parla de Ausias March y Jaume Roig, aixecant com senyera de nostra renaixensa l'històrich Penó del Rat-Penat.

¡Germania, germania! vinch á cridar jo aquí, com cridaven nostres avis; mes no brandant, com ells, lo ferro de les lluytes sanguinoses, sinó florida branca de olivera. ¡Germania, germania per a tots los que, com víncul de més estreta parentela, dins de la gloriosa família espan-

97. *Jochs Florals de Barcelona. Any XXII de llur restauracio. MDCCCLXXX*, Barcelona: Estampa La Renaixensa, 1880, ps. 27-29. Amb el títol «Discurs presidencial dels Jochs Florals. Any 1880», fou reproduït al cap de vint-i-nou anys (amb motiu de la coronació popular de Llorente) a *La Veu de Catalunya* (13-11-1909).

yola, parlem encara la llengua naixcuda del vell tronch llemosí! ¡Germanía, germanía entre tots los que en Valencia, Mallorca y Catalunya despenjen la citra empolegada, los que regiren oblidats arxius, los que refan ab ses nobles muses los monuments de la antigor, los que repleguen en los llabis del poble la materna parla per purificarla y ennoblirla, y en son cor los sentiments patris pera engrandarlos y entréndrelos! ¡Germanía també pera aquells que més enllá del Pirineu, per damunt de la barrera de la nacionalitat, y sense pretendre trencarla ni destruir, nos allarguen la má en penyora de antiga y agrahida amistad! Tots ells son cridats á esta lluyta de la Poesía, y tots ells ne surten triumfants y llorejats.

¡Quína gloria pera Catalunya, quína gloria pera Barcelona, la festa que avuy celebrem! Puig que jo no soch fill d'esta noble terra, puch dirho en veu alta y forta, sense que sone á propia llahor. Famós era en tota Espanya'l poble catalá, famós era en tot lo món, com poble treballador, industriós y honrat, y caminava en nostra Patria al front del pacífich progrés del que se glorifica'l present segle. Avuy demostra que eixe esperit actiu y práctic, eixe enginy escrutador, eixa fecunda virilitat, no está separada en son cor del sentiment puríssim del Art y la Poesía.

¡Y aquesta es la corona lluminosa de la Humanitat! Benehit y sant es lo treball, á que está condemnada en esta Terra, nobilíssima es la tasca que compleixen lo llaurador que obri'l solch, l'obrer que encen lo fornall, lo mariner que desplega les veles, lo sabi que capficat estudiá les lleys de la Naturalesa; però tot això, que nutreix la vida, no omple per complet lo cor, encès en la triple flama de la Fe, la Esperansa y l'Amor. Al anyorament de nostra patria celestial respon en totes les ànimes generoses la Poesía, y es un gran poble y (lo que val més) es un poble bó, el que deixant un dia, pera repènderla al endemá, la fatigosa feyna, de esta manera se congrega solemnement en la festa anyal dels JOCHS FLORALS.

¡Poetes de Catalunya! A vosaltres se deu, en gran part, este resultat gloriosíssim: á vosaltres vos toca correspondre á ell ab novell esforços. ¡Poetes de Catalunya, jovent valerós que vens á rebre de mans de la bellesa lo premi de la victoria: *avant, amunt!* ¡Avant, sempre avant, per lo camí del estudi profitós, del perfeccionament literari, del gust

artístich, de les claredats del talent, dels atreviments del geni! ¡Amunt, sempre amunt per lo camí de la purificació del cor, de l'ennobliment del esperit, de la aproximació constant de la Poesía á sa font eterna, d'hont mana á plen doll per consol de la pobra Humanitat!

DISCURS DEL SR. PRESIDENT DEL CONSISTORI,
D. VICENS W. QUEROL (1885)⁹⁸

Senyor Excelentíssim:
Senyors:

May més vera y justificada que vuy la pahorosa modestia de qui, núu de tot merit y expatriat, molt temps fa, de la república literaria, ve á seure en eixa cadira presidencial, que deuria trovarse buyda y encobertada de negra sarja, com en signe de dol per la plorada mort del sabí eminentíssim que la enaltí ocupantla per primera vegada. Mestre ben aymat y consultat oracle del renaixement llemosí, sembla que al anarsen d'entre nosaltres haja deixat en desvaliment y orfanesa les lletres catalanes. L'estol de sos deixebles remembrará sempre y tramentrá á la posteritat les qualitats de cor y de seny que formavan la fesomía moral d'En Manel Milá, en qui, per benhaurada unitat, les virtuts y'ls talents se confonian com la doble manifestació d'una inteligencia sanitosa.

No era destorb la senzillesa de la seua ánima pera que endevinás ab intuició segura los resors amagats de les accions humanes al judicar los fets històrichs; no era obstacle la minuciositat pacient del seu anàlisis pera que tragués d'eixos estudis comparatius les lleys clares y netes d'una generalisació exactíssima; aixís com la erudició ben triada

98. *Jochs Florals de Barcelona. Any XXVII de llur restauració. MDCCCLXXXV*, Barcelona: Estampa La Renaixensa, 1885, ps. 39-49. Fou reproduït també a *Discurs llegit en los Jochs Florals de Barcelona lo día 3 de maig de 1885 per En Vicens W. Querol, President del Consistori*, València, 1885; a *Las Provincias* (5-5-1885); i a l'*Almanaque «Las Provincias» para 1886*, València, 1885, ps. 82-87. Amb l'ortografia actualitzada, fou transcrit per Lluís Guarnier a Vicent W. QUEROL, *Rimes catalanes*, València: Tres i Quatre, 1980, ps. 87-94.

y'l coneixement á fons de totes les literatures neollatines no impedia la realisació de la seua propia obra artística en lo que té de mes difícil la concepció poética, en la imitació perfecta dels modelos de la literatura popular.

El judici, la imaginació y'l sentiment se partien per igual aquella ànima equilibrada, y esta armonía de facultats, ab les quals valuava com á estrany lo treball propi, feya que est sortis perfet y empremtat ab lo segel de les obres perpetuals.

En elles está clos per sempre lo seu enginy etern, aconortannos del seu allunyament; car, en esta gran familia del art, no emparentada per la sanch, sino per l'amor del ideal y de la gloria perdurable, no es pas just que's plores á qui es ja ciudadá per dret propi del regne de la immortalitat.

En esta gran festa anyal de la antiga y forta raça catalana, que congrega fins als més llunyadans parents á renovar los sacraments de la fé, del amor y de la pátria, just es que'l primer recort sia per els que'ns daren exemple en vida, y son avuy molt més presents entre nosaltres per lo mateix que la mort desapietada nos els roba. Cert n'estich que llurs ombres benhaurades gotxan y están ab nosaltres en esta gloriosa diada.

Jorn desitjat, com breu repós de la afanyada vida del nostre poble, en que, deixant per una estona les greus ocupacions de la vulgar existencia, y enlaurant l'ànima á dalt á dalt, vers los cims ideals de la bellesa eterna, somniem, breçats en los braços de la poesia y galejats ab los cants dolcíssims del matern llenguatge, que se aixecan y ens passen devant dels ulls totes les grandeses de nostra antiga historia, y ens enlluernan ab sos raigs totes les mitx-guaytades esperanses del esdevenidor.

¡Poder inmens y miraculós lo de la vera poesia! Tot lo que finí reviu quan son ceptre d'or ho toca; tot s'endevina quan fixa sos ulls en les foscuries de lo que no ha nascut encara. Semblant á Deu, de qui es filla, confon en un sol temps immutable lo passat, lo present y lo pervindre, y sa mirada clarejant abarca tot lo cercle infinit que traçá'l cel com llindar de la inteligencia humana.

Allá ahont la pensa abismada del sabi descobreix una lley nova del mon moral ó físich; allá hont la imaginació creadora del inventor ó

del artista trova una mena de no conegudes maravelles; allà hont l'escalf del sentiment místich, amorós ó patriótich, engendra'l sacrifici del mártir ó la abnegació del héroe, allí's trova la poesia, com la misteriosa fada de les rondalles de la infantesa, que guardava, per els que endevinavan la paraula sagrada, los tesors amagats en los avenchs de les montanyes.

¡Ditxosos los que cercan eixos tesors y endivinan eixa paraula! Triats foren per la sabiesa divina per esser llum claríssima, que guie en les nits calitjoses dels temps la peregrinació treballosa de la humanitat sobre la terra. Que ella, la vera poesia, es com una continuada revelació, tramesa per l'arrobament del ánima, y una conversa del esperit humá, deslliurat dels lligams de la materia, ab sos germans del cel, als que, en lo curt desterro de la vida, enamoradament anyora.

Ah, sí: eixa vera poesia, que cull los brots més tendres del nostre cor y les flors més flayroses del enteniment humá, no es pas aquella que's cobreix, com una disfressa, ab son mantell de purpra y l'arrossega brut y tacat per lo fanch de les passions més avilides. No es pas la que nega á Deu ab folles flastomies, tancant les portes del cel y privant d'eixa benhauransa als desheretats de la terra. No es pas la que truca en los pobres alberchs dels menestrals y dels pagesos per dirlos que la felicitat es filla del or y l'or es fill de la forsa. No es pas la que confon els divinals amors, sants engendradors de la nissaga humana, ab la satisfacció carnal dels apetits de la fera; y no es pas la que escarneix lo nom de Patria, fent de la raça del home un ramat més sobre les valls y les conques innominades d'una terra sense historia.

La vera poesia, que avuy festejem nosaltres, es la que riu en la llum del nostre cel y creuha melancólica per l'ombra de nostres nits estelades; es la que dorm al nin ab les rondalles del vell temps, diu á la noya les cansons enamorades, salmeja en les esglesies gótiques de nostres viles, resa en les ermites bizantines de nostres montanyes, plora en l'angle fosch del fossar de nostres vilatges, y's gaudeix riallera en los aplechs y romiatges de nostres festes. Es la que conduheix la colla de les espigoleres ó balla en lo trull y guarda dintre del vi novell lo sol d'estiu per escalfarnos quan enmortalla la neu planes y serres. Es la que sap les gestes dels nostres héroes, los dictats dels nostres sabis, les troves dels nostres poetes y les oracions de les nostres mares. Es la

que'ns parla d'honra antiga que defendre, de vells usatges que servir, de llibertats y furts [*sic*] que hem rebut com hereus fiduciaris, ab lo sacrament de trametrels sense mancament á nostres fills. Es la que guarda les runes de nostres castells y monestirs, escorcolla nostres arxius, escriu fulla per fulla lo poema de nostres glories, omple de colors los llenços de nostres pintors, y talla en marbre les estátues, filles immortals dels cisells de nostres artistes.

Eixa vera Poesía es l'ánima perpetual de la nostra raça, encarnada en cada nova generació, sempre revivada y sempre la mateixa, que'ns fa viure en lo passat y en lo pervindre ab la unitat dels sentiments y de les aspiracions, que es lo que constituheix lo carácter distintiu y la fesomia propia dels grans pobles.

Be heu fet, donchs, oh experts restauradors de nostra literatura, al traure de la trencada soca del arbre llemosí eix plansó fort y ple de saba que, conreat ab tant de delit, aixampla ja per tot arreu ses branques florides y plenes de fruyts ensucrats. Lo modern geni catalá ha celebrat ja ses noces d'or ab la Musa de les arts, y á fé que n'han surtit d'obres perfectes, com filles hermosíssimes d'eix sant maridatge.

¡Desditxats los pobles que no senten los plers de la poesía ó que no han tingut poetas! Nascuts y morts en l'ombra, com races inferiors y desvalgudes, no deixan pas un recort de son transit ignorat sobre la terra. Esperit perdurable de les nacions que foren, l'art, sols l'art pren la representació de son valiment quan son cridades al judici de la posteritat. Mercé á vosaltres, pares del renaixement llemosí, la gran familia catalana tindrà veu clara y forta en lo congrés de les nacions llatines per defensar son dret al honrós estament que li pertoca.

Eix renaixement de les lletres es lo signe del renaixement de nostra virilitat. No canten los aucells en los glaçats matins de la invernada. Convaleixents d'una llarga malaltía, sentim ja l'escalfor de la sanch nova que'ns fa batre lo cor. No plorem un passat que no pot renaixer; pero guardem lo tresor sagrat de les virtuts antigues, com la llevar fecunda y sempre sana de la nostra vitalitat, donant gracies á Deu que'ns ha fet veure millors temps. May s'han aixemplant tant com avuy ni s'han vist tant poblades les nostres viles; may cobriren tants de pámpols los nostres puigs y tossals; may ombrejaren tants d'arbres

fruyters nostres fondalades; may estengueren tant lluny los braços nostres ports per acaronar en ells tantes naus vingudes de totes les mars. Nets agrahts d'aquells lluytadors invencibles que bastiren nostra gran casa payral y clavaren les fites de nostra heretat inmensa, no despenjem dels murs la llansa feixuga ni la espasa rovellada. Obrim, sí, ab la rella lo solch d'hont sortirà lo pa de nostres fills, per compartirlo ab ells en la taula de la familia, altar sagrat hont consagrem á Deu cada dia los fruyts benehits del treball y de la pau.

¡Benhaurats nosaltres, si á eixa felicitat terrena poguessem afegir la exaltació y enamorament dels grans ideals del ánima! La tasca gloriosa pero difícil que'ns está comanada, oh trovadors de Catalunya, es la de deixondir l'esperit endormiscat y lloirt en los braços del sensualisme de la materia. Esglayats entre'ls dos grans misteris de la vida y de la mort; espectadors del continuat miracle de la incesant renovació y transformació del mon físich, sentint reproduhida en la conciencia de cada hu de nosaltres la gran tragedia primitiva del be y del mal, no sembla sino que fugim cobarts d'eixos pahorrosos problemes, com si poguessem evitarlos per medi d'un vergonyós ensopiment.

¡Que'ls raigs lluminosos de vostres inspiracions desfassen les boyres dels nostres duptes, y que vostra vara de profetes feresca los cors empedrehits, fent brollar á doll les clares aygües que refresquen nostres llavis assedegats! Maynaders coratjosos d'una nova creuhada, en lloch del ferest *desperta ferro* dels nostres almugavers, aneu cridant per mitx de nostres pobles: *¡desperta, ánima, desperta!*

Y llavors podrem mirar fit á fit lo sol clarejant de la bondat y la bellesa sobiranes, d'hont tota poesia emana. Be hau fet en triar est primer diumenge de Maig pera el jorn de la vostra festa. Lo renaixement de la naturalesa es com un símbol alegre de nostre renaixement. Lo cor esclata en canturies quan la terra esclata en flors. No esmenteu la nostra dissort en esta diada joyosa. Tots los dols del nostre passat, tots los patiments dels nostres avis, totes les fosques nubolades de la historia dels últims segles, foren lo mall que'ns enfortí y el foch purificador de las virtuts de la nostra raça. Lo dolor noblement suferit es també una exaltació de l'esperit y abundosa font de les mes castes inspiracions poétiques. Aixís, si este mes de Maig s'engarlanda ab ro-

ses novelles y los rossinyols refilen entre les tendres fulles d'una bona brotada, es perque avans ens ablaniren y fecundaren la terra y netejaren els arbres los vents glaçats de tramuntana, les llargues nits nevades y'ls curts dies plujosos d'un hivern que'ns entristia.

Gaudimnos, donchs, avuy de ple á ple ab les dolçors de la primavera y de la poesia. Nascuts vora eixa mar llatina, engendrada de la deesa del amor y de la hermosura, tots ohim dins del ánima lo ressó dels cantichs immortals que sonen al entorn de les platjes mediterránies fa prop de trenta segles. Eixes aygües blaves solcá la nau d'Ulises cantada per Homero, lo navili d'Eneas ensalçat per Virgili, y los llenys de les creuhades que inspiraren al Tasso. Il·luminats per eix claríssim cel de la Grecia, per hont volen encara les áligues de Júpiter, los coloms de Venus y els voltors de Prometheu, tots nos sentim arrebatats per les ales de la imaginació envers les visions delitoses del idealisme artístich. Tot nos parla de poesia desde'l breçol á la tomba. Les faules de l'antiguetat, los llibres sagrats de nostra fé, els estudis dels temps clásichs, la vida dramática dels nostres héroes, les rondalles y llegendes populars de la Edat mitjana, lo simbolisme de les lleys consuetudinaries, els miracles de nostres sants, les festes de nostres vilatges, les solemnitats religioses del nostre cult, y fins lo clima paradisiáich que'ns acaricia y la hermosura sempre lloada de nostres castes donzelles, tot fá qu'esta gran festa anyal de la poesia no siga sols lo delit d'algunes ánimes escullides, sino el joyós aplech de tot un poble.

Per ell porto jo als llavis lo bes germanívol que Valencia tramet á Barcelona. La gentil llauradora qu'entre les rives encantades del Guadalaviar y del Júquer plega les menudes perles dels arrosars y cull les pomes d'or del jardí de les Hespérides, m'envia á vos, nobilíssima Comtesa, á fervos acatament. Be us escau, aixís com les superbes castellanés del vell temps, passar los dies de feyna á dintre del palau, filant lo cop de llana ó d'estopa ab fus daurat y entreteixint ó brodant los draps maravellosos, admiració y envetxa d'altres comtats vehins; y be us escau obrir en les grans festes la llarga cambra daurada hont presidiu com regina les noves corts d'amor. A elles he vingut jo, conduit per la fama de vostra discreció y vostra hermosura, com lo més humil dels molts trobadors que us endreçan sos lays enamorats.

Si, per lo estret parentesch que vos uneix ab ma mare, y en recort dels inspiradíssims poetes valencians, m'heu dat lloch tant alt com no merescut en est certamen, á ells tota la honra y á mí tot l'agrahiment. Valencia es vuy, com sempre, vostra amorosa germana més petita. Lo feix que lligá En Jaume no es pas desfet encara, y placia á Deu que no's desfassa may.— HE DIT.

EN L'ACTE DE LA CORONACIÓ DEL BUSTO DE D. MANEL MILÁ Y FONTANALS, LO SR. PRESIDENT DIGUÉ AQUESTAS PARAULAS.

En nom de Barcelona, que rebé per tants anys les lliçons de la seua sabiesa; en nom de Catalunya, que'l volia com hu de sos millors fills; en nom de tota Espanya que'l reverenciava com hu de sos lletrats mes il·lustres, lo Consistori dels Jochs Florals té vuy l'honra de fer la ofrena d'una corona de llorer á la memoria de En Manel Milá y Fontanals.

Com totes les grans doctrines, lo renaixement llemosí té una esglesia militant en eixa host coratjosa de inspiradíssims poetes que rebreu pronte ab picaments de mans en esta diada, y té una esglesia triunfant en la memoria d'aquells grans mestres que goxen ja d'una gloria perdurable. En ella, junt á En Aribau es troba ja En Manel Milá, sent tots dos los grans protectors de nostra literatura patria.